

Asi on nimes¹

1996. aastal peetud Ameerika Folkloori Seltsi (AFS) aastakoosolekul nõudsid mitmed rahvaluuleuurijad mõiste 'folkloor' (folklore) asendamist millegi positiivsemalt tajutavamaga, mis lisaks muule peegeldaks paremini tänaseid uurimissuundi. Väidetavalt aitaks uue termini kasutuselevõtt teadvustada folkloristide kesket rolli nii teaduses kui ka avalikkuse ees. Käesolevas artiklis, mis asub seni käibeloleva mõiste kaitsele, tulevad võrdlemisele selle termini 100. ja 150. aastapäevaks tehtud pöördumised. Ameerika Ühendriikides, kus folkloori maine on saanud kõige enam kahjustada, võib täheldada seost folkloristide akadeemilisest tööst loobumise ja avalikku sektorisse liikumise ning folkloori tähenduse devalvatsiooni vahel.

Folklooriuurimise 100. aastapäev

Pool sajandit tagasi, kui läänemaailm oli toibumas Teise maailmasõja õudustest, tähistasid Briti ja Ameerika folkloristid termini folkloor ehk rahvaluule (*folk-lore*) 100. aastapäeva. Sel puhul peetud pöördumistes andsid Briti ja Ameerika folklooriseltside presidendid lord Raglan ja Melville Herskovits ülevaate eriala huvisuundadest, leides need olevat kardinaalselt erinevad. Lord Raglani meelest oli folkloor

¹ Originaal: Ben-Amos, Dan 1998. The Name Is the Thing. *Journal of American Folklore* 111, lk 257–280.

² Inglise õpetlane ja antikvaar William John Thoms (1806–1885), kes mõtles 1846. aastal välja termini *folk+lore* (toim).

madalseisus – see ebausuuurimine, millele Thoms² määratluse järgi folkloor peamiselt toetub, olevat osutunud *süngeks ja viljatuks*, või lihtsalt ebaatraktiivseks. Folkloor olevat end sisuliselt ammendamata ja võrdlev uurimine olevat kaotanud igasuguse sära, sest uued avastused üksnes kordavad juba teadaolevat (Raglan 1946: 98).

Et päästa folkloor stagneerunud seisust, pakkus lord Raglan välja kolm lahendussuunda. Esiteks tuli ta välja ideega läheneda folkloorile ajaloolisest aspektist, mis uuriks kombestiku arengut. Teise lahendusena nimetas ta *murdeid* [kui] *üht seni väheuuritud teemat* (Raglan 1946: 102), mis kahtlemata võiks ja peakski olema folkloristikas kesksel kohal. Viimase võimaliku uurimisteemana tõi ta esile rahvaarhitektuuri ehk *kohalikud elamutüübid*. Oma pöördumise lõpus kinnitas lord Raglan, et tema jutt ei *tähenda, nagu tuleks seltsi liikmetel loobuda ebausuu ja veidrate jäänukite otsimisest, sest need peavad jääma üheks uurimisalaks* (Raglan 1946: 105). Aga et panna rohkem rõhku folkloori teaduslikule uurimisele, tegi ta ettepaneku *koguda ja sobival kujul avaldada mitmekülgset teavet tavandi kohta selle sõna kõige avaramas mõttes, lootuses, et see aitab meil mõista, miks ja kuidas leiavad aset muutused kombestikis ja rõivamoos, et seeläbi jõuda tõelise folkloristika juurde* (Raglan 1946: 105).

Tagantjärele võib nõustuda, et lord Raglani ettepanekud valmistasid pettumuse. Uurijalt, kes kümme aastat varem avaldas folkloristika tähtteoste hulka kuuluva uurimuse *Kangelane* (*The Hero*, 1936), kus ta sõnastas analüütilise mudeli kangelase isikuomaduste määramiseks, oleks võinud oodata uuenduslikumaid ja hoolikamalt läbitöötatud tegevusjuhiseid, kuid lord Raglan esitas oma nägemuse temaga juhtunud naljajuttude kaudu, toetudes inglise külaelu olustikule. Lord Raglani nägemuses oli rahvaluuleteadus olnud läbinisti inglaste pärusmaa, kus linna- ja maahärrad uurisid kaevurite ja põllumeeste kogukondi. Kiriwina saarte asukad, Assamis elavad naagad ja Ghana ašantid sümboliseerisid uurimustes eksootilisi kaugeid võõramaalasi, kelle kohta leidis paradoksaalsel kombel rohkem teavet kui *meie eneste kaasmaalaste kohta* Ameerikas (Raglan 1946: 100). Lord Raglani pühendumine teadusele oli küll tõsimeelne, kuid tema käsitlused parimal juhul asjaarmastajalikud. Uurimisteemad tundusid talle köitvad (Raglan 1946: 101–102), kuid ta ei sõnastanud ainsatki teooriat, hüpoteesi ega üldisemat raamistikku, mis tema huvi põhjendanuks.

Isegi kui lord Raglan oli folklooriuurimise noorenduskuuri plaanidest seni teadmatutes olnud, ei olnud esitatud juhistes ülejäänud teadlaste silmis midagi uut. Kahtlemata võib 1946. aastast alates täheldada tema nimetatud kolmes sihtteemas suurt edasiminekut,

kuid tuleb meeles pidada, et selleks ajaks oli põhiosa uurimistööst neil teemadel juba tehtud. Prantsusmaal oli eluolu ajalooline uurimine hapnenud vähemalt alates ajakirja *Annales d'Histoire Sociale et Economique* (Majandus- ja Sotsiaalajaloo Annaalid) asutamisest Marc Blochi (1886–1944) ja Lucien Febvre'i (1878–1956) poolt 1929. aastal.³ Dialektoloogia, mis on juba süstemaatilisem uurimisala, sai alguse 19. sajandi keskel (Chambers & Trudgill 1980; Francis 1983). Asjaolu, et lord Raglan oli valinud murded folklooriuurimise uudeks väljakutseks, tegi lausa nõutuks, arvestades, et kõige esimene väljaanne, mille pealkirjas sisaldus sõna 'folkloor' (*folk-lore*), sisaldas selle kõrval ka sõna 'murrak' (*dialect*) (Sternberg 1851). Ning lõpuks jäi rahvaarhitektuuri uurimise õitseng Inglismaal ja Mandri-Euroopas ilmasõdadevahelisse aega (Fox 1943 [1931]; Peate 1940). Siiski tuleb mõnda, et kuna lord Raglan polnud tõsiteadlane, polnud tal uute ideede arendamisel kohustust tugineda varasematele uurimustele.⁴

Vastukaaluks andis Melville Herskovits teisel pool Atlandi ookeani ülevaate akadeemilisest folkloristikast, tuginedes oma antropoloogiharidusele ja välitöökogemustele Aafrikas ning Põhja- ja Lõuna-Ameerikas. Tsiteerides Stith Thompsonit (1940: 866) märkas ta esimesena termini laialdast omaksvõttu Euroopa keeltes ja märkis, et selle lai keeleline levik ei tähenda automaatselt mõistelist ühtlust.

Saksamaal on mõistel Volkskunde olnud algusest peale oluliselt laiem tähendusväli kui terminil folklore Inglismaal [---]. Ladina maades, nii Euroopas kui ka Ladina-Ameerikas, kõigub folkloori mõiste inglise ja saksa seisukohtade seatud piirides (Herskovits 1946: 92; D. B.-A. rõhutused).

Edasi märgib M. Herskovits, et Prantsusmaal ei pidanud Arnold van Gennep folkloori

pelgalt ebaoluliste ja seosetute, üsna kentsakate ja naljakate faktide kogumiks, vaid sünteesitud teaduseks, mis keskendub peamiselt maa-

³ Mittefolkloristina pooldas prantsuse ajaloolane Marc Bloch (1931) folkloori kasutamist ametliku ajaloo uurimisel. Oma metoodikat kasutades näitlikustas ta folkloori tähtsust mh Prantsusmaa regionaalajaloo varal.

⁴ Sõjajärgsel perioodil oli Briti Rahvaluuleseltsi eesotsas ridamisi mitteteadlastest presidente (Dorson 1961: 17–19). Hiljem on R. M. Dorson möönnud, et *folkloor, ala mis sai Inglismaal alguse ja oli kunagi kõrges aus, januneb mitte niivõrd huvipuuduse või uurijate vähese andekuse, kuivõrd akadeemilise tunnustuse järele* (Dorson 1965: 242).

elule ja talupoegadele ning neile, kes elavad tööstus- ja linnakeskkonnas (Herskovits 1946: 92–93).⁵

Oma pöördumises opereerib M. Herskovits läbivalt ameeriklaste, sakslaste, prantslaste ja inglaste vaadetega, et jõuda välja soovitud määratluse juurde, nimelt: folkloristika kui suulise pärimuse uurimine.

Kuigi probleemne ning täis vasturääkivaid lähenemisi, vastandlikke teooriaid ja meetodeid, oli nii lord Raglani kui ka M. Herskovitsi silmis folkloristika teadus suure algustähega. Lord Raglani meelest tähistas folkloristika igapäevaelu ajaloolist käsitlust, mis tegeleb käitumise, kõne, riietumise ja eluruumidega. Briti rahvaluule kontekstis mõjus selline määratlus väga uudset. Võrdluseks võib öelda, et M. Herskovitsi rahvaluuleteadus põhines antropoloogilisel traditsioonil, millele pani Ühendriikides alguse Franz Boas (Bronner 1986; Stocking 1996) ning mille sõnastas William Wells Newell oma programmilises essees (Newell 1888) ja teistes kirjatöodes (Newell 1898). M. Herskovits jõudis arusaamisele, et hoolimata mõiste ebamäärasusest ja seda ümbritsevatest dilemmadest on *folkloristidel* [...] *õnnestunud lõppeva sajandi jooksul kinnistada see uurimissuund akadeemilise teaduse raamidesse* (Herskovits 1946: 94). Tema arvates võib *sellest, mida me nimetame folklooriks* [...], *ehkki paljude silmis tühine või igav* [...] *saada üks huvipakkuvamaid ja tõsiseltvõetavamaid teadusi* (Herskovits 1946: 94). Kuigi M. Herskovits otsis oma ideedele tekstide kujul toetust ka ookeani teiselt kaldalt ja tsiteeris Andrew Langi artiklit Arthur Robinson Wrighti (1931: 11) teoses, oli selge, et ta pidas silmas just seda Ameerika folkloorikuvandit, mille W. W. Newell visandas enam-vähem samaaegselt Andrew Langiga.

Kahtlemata oli 50 aastat tagasi mõnevõrra ennatlik väita, et folkloor oli *kinnistatud akadeemilise teaduse raamidesse*. Mainimisväärsete osakondade, teadusasutuste ja õppeprogrammide puudumisel jäi rahvaluuleuurimine pigem eraisikute kui ülikoolide pärusmaaks. Just nende saavutused ja tulevikuplaanid olid toona ja on nüüdki rahvusliku uhkuse ja inspiratsiooni allikaks. Nende uurimused kajastasid laia kultuuride skaalat kohalikust ameerikateemalisest ainesest, Saksamaalt, Hispaaniast, Aafrikast jm sisserännanute folkloorist Ameerika põlisrahvaste folkloorini maa idaosas, Suurel tasandikul ja lääneosariikides (JAF 1946; Gayton 1947).

⁵ M. Herskovits tsiteerib A. van Gennepit prantsuse keeles. Siinne eestikeelne tõlge põhineb ingliskeelse artikli autori tõlkel (tlk).

Ameerika folkloorikuvandit iseloomustab eeskätt rahvusluse puudumine folklooris. Rahvuslus oli määrava tähtsusega saksa *Volkskunde* arenemisel harrastusest teaduseks (Riehl 1859) ja toimis katalüsaatorina väiksemate Euroopa riikide rahvaluuleteaduses (Alver 1989; Basgöz 1972; Dow 1991; Gillis 1994; Herzfeld 1982; Hutchinson 1987; Kapferer 1988; Snyder 1959; Wilson 1976), kuid Ameerikas ei jätnud kohalik mitmekesisus ja etniline paljusus ruumi rahvapärasele rahvuslusele. Seda ei esine Ameerika folkloori paradigmas, mille koostas W. W. Newell (Abrahams 1988; Bell 1973, *s.d.*) ja mille põhjal M. Herskovits sõnastas oma folklooridefinitsiooni.

Samamoodi puudub M. Herskovitsi käsitlusest see *üleolev armulikkus tavainimese suhtes*, mida A. R. Wright täheldas Henry Bourne'i 1725. aastal kirja pandud teoses *Antiquities Vulgares* ja mida võis aimata lord Raglani mälestuskönes. Selline suhtumine on omane antiigikogujatele (Elsner & Cardinal 1994; Levine 1986; Pomian 1987; Stagl 1995), kuid nagu M. Herskovits (1946: 94) märgib, *oli antikvaaride arusaamadest lähtuv folkloorikäsitlus Ameerika [teadus]maastikul [---] teisejärguline*.⁶ Pigem peab ta oluliseks näidata, et Ameerikas oli *meie eriala mõtestamisel [oluline roll] just põlisrahvastel, seda isegi Ameerika folkloristide jaoks, kelle põhimurede hulka antropoloogia ei kuulunud* (Herskovits 1946: 94).

Tehes tagasivaate ameerika folkloori kujunemisajale, meenutab M. Herskovits selle vaimseid juuri, mis ulatuvad kaugele Euroopa vaimulukku. Oma määratluses folkloorist kui suulisest pärimusest sõnastab ta ümber kirjaoskamatute ühiskondade antropoloogilise tööjaotuse (Bascom 1953; Zumwalt 1988), aga võtab omaks ka humanistliku maailmavaate, mis vaatleb võrdselt nii kirjaoskajaid kui ka -oskamatuid rahvaid. Kuus aastat pärast M. Herskovitsi pöördumist viitas itaalia folklorist Giuseppe Cocchiara (1981[1952]:13–28) folkloori juurtele renessansiajastu humanismis ja selle tähtsusele 19. ja 20. sajandi humanitaarteaduste kujunemisel. 1940. aastatel väitis Mihhail Bahtin, et varaseimaid viiteid folklorismile võib leida François Rabe-

⁶ Antikvaarset vaatepunkti pidasid aga oluliseks varakamad antiigikogujad, kelle tegevus muutus hiljem keskseks Ameerika rahvakunstikogude ja -näituste ajaloo teaduslikul uurimisel; vt Rumford 1980 ja Vlach 1985. Siinkohal tänan Robert St. George'i nende viidete ja Ameerika rahvakunsti selle huvi-suuna selgitamise eest.

lais' loomingus (Bakhtin 1968: 4);⁷ Lääne teadlastele jäi see teave tollal siiski kättesaamatuks. Ent kõige täpsemalt piiritles folkloori asukoha humanitaarias 18. sajandil G. Cocchiara kaasmaalane Giambattista Vico (1688–1744), kes, kasutades mõistet *mütoloogia*, kirjutas:

Teaduste tundmaõppimist tuleks alustada mütoloogiast ehk legendide ja müütide tõlgendamisest, sest nagu selgub, peituvad kõikide rahvaste ajaloo juured legendides, mis on nende rahvaste esmased ajalood. Sellisel viisil tuleb avastada nii teaduste kui ka rahvaste algupära, sest teadused on alguse saanud rahvastest ja ei kusagilt mujalt [1984 (1948): 51].⁸

Viiskümmend aastat hiljem: nutulaul folkloori teemal

1996. aasta Ameerika Folkloori Seltsi aastakoosoleku pöördumises viitas seltsi tollane president Jane Beck Ameerika antropoloogile Shalom Staubile ühe advokaadi poolt öeldud sõnadele *Te peate enda jaoks uue sõna välja mõtlema*, ja pani diagnoosi: *Mõiste 'folkloor' aitab kaasa eriala marginaliseerumisele*. Selle vältimiseks tegi ta ettepaneku, et folkloristid *peaksid seda võimalust [st eriala nime vahetust] tõsiselt kaaluma*. J. Beck lisas:

Meie eriala nimetamisel tuleks kasutada mõistet, mis annaks inimestele üheselt teada, et tegu on tõsise uurimistööga. Meil on teistele teadusharudele palju pakkuda – miks mitte muuta nimetust ja seda samal ajal veidi ümber defineerida? (Beck 1997: 134).

Barbara Kirshenblatt-Gimblett väidab, et mõiste 'folkloor' on takistuseks teadusharu arenemisele ja paneb ette *muuta eriala püsijäämiseks selle nimetust* (Kirshenblatt-Gimblett 1996: 252). Järgides reklaami aususe põhimõtet, väidab ta, et *on aeg panna paika meie (st folkloristiharidusega uurijate ja nende, kes nimetavad end folkloristideks) staatus ja küsida endilt, milline nimetus kirjeldaks meie tegevusala kõige täpsemalt* (Kirshenblatt-Gimblett 1996: 252).

⁷ M. Bahtini raamat Rabelais'st põhineb tema NSVL Ta A. Gorki nimelisele Maailmakirjanduse Instituudile esitatud doktoritööl (Clark & Holquist 1984: 263).

⁸ G. Vico (1084 [1948]) tekstide puhul on viidetes ära toodud lõikude numbrid.

B. Kirshenblatt-Gimbletti eesmärk on aga palju radikaalsem, kui vaid mõiste 'folkloor' asendamine. Ta mõistab hästi, et nimemuutus poleks üksnes pinnapealne verbaalne kohendus, vaid et see viitab otseselt teadusharu kadumisele. Ennast näeb B. Kirshenblatt-Gimblett selle ajaloolise protsessi passiivse tunnistajana ja leiab, et ainuke, mida veel teha annab, on korraldada folkloorile uhke ärasaatmine. Taaselustades bioloogilist mudelit kirjutab ta:

Teadusharud pole mõeldud igavesti kestma [...] Me löikame kasu vaid killukestest 17. ja 18. sajandi suurtest kõikehõlmavatest teadustest – kosmograafiast, geograafiast, statistikast, filoloogiast. 19. sajandi teisel poolel killustusid need erialad allteadusteks, kadusid hoopis või muutusid omaenese kahvatuks varjuks (Kirshenblatt-Gimblett 1996: 249).

Samalaadseid metafoore kasutab oma artiklis ka Regina Bendix, kes propageerib folkloori nimetuse frazerlikku⁹ rituaalset surmamist, et teha ruumi ühe või mitme uue nimetuse juurutamiseks (Bendix 1998: 238). Tema agressiivset suhtumist terminisse 'folkloor' toidavad turundus ja ideoloogia. Nimelt väidab Bendix, et *nimetus 'folkloor' rikub teadusharu mõjukust* (Bendix 1998: 236), sundides seda *ideedeturu piiridesse*, kust rahvaluuleuurijad laiendasid oma uurimisskaalat *alates nendest kaugetest küladest kuni paikadeni, mida Marc Augé nimetab supermodernismi 'mitte-kohtadeks' (non-places)* (Augé 1995; Bendix 1998: 236). *Erialaturul segab nimi või nimetus juba otseselt tööle saamist* (Bendix 1998: 236). Ideoloogilises plaanis tundub talle, et folkloori mainet on rikkunud selle kasutamine rahvuslike ja rassiliikumiste poolt ja sellest tulenevalt oletab ta, et *kuna rahvaluuleteadusele omistatud ideoloogia on viimase 150 aasta jooksul varjatult või isegi avalikult aidanud kaasa õvastavalt paljudele surmajuhtumitele* (Bendix 1998: 238), õigustab seegi nimetuse likvideerimist.

Rahvaluuleteaduse esimese saja aasta jooksul ennustati uurimisalale suurt tulevikku uute visioonide, suundade ja väljakutsetega. Kuidas siis seletada selle langust vähem kui poole sajandi jooksul? Kuidas sai folkloor vähem kui veerandsaja aastaga muutuda interdistsiplinaarsest ideedetulvast täielikuks mõttelageduseks? Kuidas soiksid Américo Paredese ja Richard Baumani toimetatud esseedekogumikus esitatud *uued väljavaated* (Paredes & Bauman 1972)? Kuidas sai rahvaluule langeda selle viljelejate silmis sedavõrd madalale, et

⁹ Sir James George Frazer (1854–1941), šoti antropoloog, kes uuris peamiselt müüte ja uskumusi ning viitas esimesena müütide ja rituaalide seosele (tlk).

Ameerika Folkloori Seltsi ametist lahkuv president, endine president ja kolleegiumi üks liikmetest tunnistasid 'folkloori' mõiste sedavõrd vastuvõetamatuks, et see tuleks nende sõnutsi kaotada erialasest diskursusest, seltsi nimest ja unustada täielikult erialase identiteedi sümbolina?

Loomulikult ei olnud J. Becki, B. Kirshenblatt-Gimbletti ja R. Bendixi sõnumid esimesed märgid probleemidest rahvaluuleteaduses ega ole need kolm tuntud autorit ka ainsad, kes on sellele tähelepanu pööranud. Pettumushääli on rahvaluulele ja selle uurijatele osaks saanud mitme kandi pealt. Terminile omistatud negatiivne tähendus tavakasutuses, ebakõlad erialases identiteedis, majanduslik ebastabiilsus, ilmne teadusringkondade lugupidamatus ühelt poolt ja teisalt folklooriteemade, -mõistete ja -teooriate näppamine teiste teadusharude poolt on viinud rahvaluuleuurimise teadusliku eetika tõeliselt ohtlikku seisu. 1990. aasta aprillis Santa Rosas peetud California Folkloori Seltsi aastakoosolekule kokku tulnud rahvaluuleuurijad arutlesid samadel teemadel ja avaldasid kahetsust asjade seisu üle ning koosoleku lõpetas Robert Georges inspireeriva üleskutsega: *Tahaksin näha, kui paljud teist ütlevad enda kohta: "Ma olen folkloorist!" Andke käega märku! Kui paljud teist on selle üle uhked? Andke käega märku! Kui paljud teist leiavad, et seda õilsat võitlust on mõtet jätkata? Andke käega märku! Hästi. Täna teid tulemast ja osalemast* (Georges 1991: 126).

Folkloristide pärusmaa muutmine organisatsiooniliseks (Jones & Moore & Snyder 1988) võib osutada sama pahaendeliseks kui üldise meelega levimine. Vajab ju kaotajameeskond ergutajaid kõige enam. Nii hävingu ennustamine kui ka ergutushüüded vastanduvad teravalt vaid viiekümne aasta eest folkloristide poolt väljaöeldule. Tolleaegne lord Raglani kriitika folkloristika pihta oli karm, kuid mitte hävitav. Samuti oli M. Herskovitsi uus määratlus folkloorist kui suulisest pärimusest mõeldud teadusharu intellektuaalset ja teaduslikku staatust pigem tugevdama.

Niisiis peame küsima endilt, mis on juhtunud rahvaluuleteaduses viimase poole sajandi jooksul, et valdkonna haldajad teevad üleskutseid selle kaotamiseks? Miks tundub, et folkloristika on langenud nii sügavale, et igasugused katsed madalseisust välja rabeleda kõlavad leinamuusikana? Ning miks ometi on poole sajandi eest kõlanud kiidulaul muutunud itkemiseks? Vastuseid nii mõnelegi neist küsimustest "teab vaid tuul" (parafraaseerides rida Robert S. Cantwelli raamatust *When We Were Good*, 1996), teised peituvad meie endi tegudes.

Akadeemiline rahvaluuleteadus: sisse- ja väljapääs

Nagu märkis ka J. Beck (1997), on esmalt oluline hoolikalt vaagida uurimisala hetkeseisu ja jõuda seal mingile otsusele. Mil määral erineb selle staatus ülikooli tasemel praegu ja viiekümne või isegi saja aasta eest? Millal ja kuidas algas teadusharu allakäik, kui see tõesti üldse leidis aset, ja mis roll on selles languses püüdlustel ja kollektiivsel iseteadvusel? Isegi igasuguse statistilise analüüsita on selge, et Ameerika teaduspildis pole rahvaluuleteadusel kaugeltki õitseage. Pole kunagi olnudki, hoolimata William K. McNeili väidetest (1980: 943). Kuigi Ameerika Folkloori Selts arvati Ameerika Õpetatud Seltside Nõukokku juba 1945. aastal, on ülikoolid rahvaluule eriala lisamist pigem takistanud (vt uudiskirjutist “American Folklore Society Admitted to Constituency in American Council of Learned Societies” (Ameerika Folkloori Selts tunnistati Ameerika Õpetatud Seltside Nõukogu liikmeks); JAF 1945: 158). Kõikvõimalikud pidulikud sõnavõttud või kursuste ja rahvaluuleosakondade kokkulugemine (vt Baker 1971, 1986; Boggs 1940, 1945; Camp 1989; Clements 1988; Dorson 1950, 1961, 1965, 1972a, 1972b: 3–10; Hand 1960) ei suuda varjata tõsiasja, et arvandmete põhjal on folkloristika osatähtsus Ühendriikide kõrghariduses siiski kahetsusväärset väike. Mis tahes kvantitatiivse mõõdu – osakondade või tudengite arvu, uurimise rahastamise, avaldatud teaduspublikatsioonide – järgi võib vaid suurushullustuse all kannatajale jääda petlik mulje eriala tähtsusest. 1950. ja 1960. aastatel uurimisasutuste arvu suurenemise ajal ning tänaseni toimuva pideva juurdetilkumise jooksul asutati rahvaluuleosakonnad vähem kui kümnendikus USA kolledžitest ja ülikoolidest.¹⁰

See kahetsusväärne olukord vastandub teravalt Ameerika Folkloori Seltsi asutajate algsetele plaanidele. Neid motiveeris eelkõige pühendumine teadusele. Seltsi asutajate hulgas oli nii tunnustatud ülikoolide hinnatud liikmeid kui ka noorteadlastest visionääre, kelle hilisemates saavutustes kajastusid nende varasemad aated ja eesmärgid. Seltsi esimene koosolek peeti Harvardi ülikooli aulas (Newell 1888: 3; McNeil

¹⁰ R. M. Dorsoni (1972a: 107) andmetel oli tollal kõrgemat haridust andvaid õppeasutusi 2600. Nende hulga hilisem suurenemine või kahanemine olukorda eriti oluliselt ei muuda.

1980: 781) – kohavalikut mõjutasid nii praktilised kaalutlused kui ka paiga sümbolne tähendus. Seltsi asutajad otsustasid, et avaldamisele tulevad vaid artiklid, millel *paistab olevat piisavalt teaduslikku kaalu* (Newell 1888: 7), ning nad välistasid populaarteaduslikud artiklid ja filosoofilised spekulatsioonid. Kuid nende nägemuses visandatud teaduslikkus ei toetunud konkreetsetele asutustele. Suur osa seltsi asutajatest töötas küll ülikoolide teaduskondade juures, kuid mitte rahvaluule õppetoolides, mida tollal ei eksisteerinud. Sellised suhted folklooriseltsi ja ülikoolide vahel kestsid üle kuuekümne aasta. Erinevate alade uurijad, keda tunnustati kõrgelt rahvaluulealase uurimustöö eest, ei pidanud vajalikuks või isegi soovitavaks arendada folkloristikat iseseisvaks uurimisalaks.

Rahvaluule instituudi ja doktoriõppe asutamine 1949. aastal Indiana ülikooli juures, millele järgnes 1963. aastal rahvaluuleosakonna avamine sealsamas ja 1962. aastal rahvaluuleprogrammi asutamine ka Pennsylvania ülikooli juures (Samuelson 1983) tähistas uut ajajärku Ameerika rahvaluuleuurimises. Ametlik haridusprogramm, mis pidi kehtestama rahvaluuleteaduse kui eraldiseisva uurimisala, eeldas aga raamistiku olemasolu, kehtestas uurimisala piirid, lõi intellektuaalse päritolu ja defineeris peamised teoreetilised mõisted. Nende tegurite abil lisati rahvaluulele märgatavalt professionaalsust. Kuid muutumine ebamäärasest erialast selgepiiriliseks distsipliiniks on osutunud ühtaegu nii õnnistuseks kui ka needuseks. Ühelt poolt kaasasid õppetoolide teadurid osa juba olemasolevaist teadusaladest, nagu etnoloogia, kirjandus, ajalugu, keeleteadus ja etnomusikoloogia, ning kombineerisid need ümber uueks rahvaluuleparadigmaks. Teisalt ei leidunud aga piisaval hulgal osakondi, kuhu ülikooli lõpetajaid suunata ja niimoodi rahvaluuleteaduse lippu kõrgel hoida. Kuigi rahvaluuleteadus on leidnud tunnustust akadeemilistes ringkondades, on see oma paari osakonnaga terve riigi kohta jäänud siiski isoleeritud erialaks.

Et sellisest paradoksaalsest sündmuste käigust välja murda, otsis R. M. Dorson rahvaluuleteadusele oma teed, olles täiesti teadlik ülikoolide personalipoliitika ebastabiilsusest:

Asja tuum seisneb Ameerika ülikoolide osakondade struktuuris. Osakonnad on moodustatud populaarsemate erialade doktorikraadiga teaduritest, kes võtavad omakorda tööle vaid sama eriala kraadiga inimesi. Väiksemates asutustes võib ka asutuse juht uusi liikmeid tööle võtta, kuid need paigutatakse enamasti naabererialade doktorite osakondadesse. Nii peavadki värske rahvaluuledoktor ja tema toetajad tegelema peamiselt sellega, et veenda osakonna ülejäänud liikmeid, kellel

on kraad kas siis inglise keeles, antropoloogias, ajaloos, võõrkeeltes või muusikateaduses, talle n-ö peavarju andma. Paljudes sellistes osakondades on koha leidnud n-ö sümboolsed folkloristid, kuid iga läbirääkimine on omaette võitlus; paljudes asutustes folkloriste ei olegi, ja tihti, eriti viimasel ajal, kui rahvaluuleteadlane liigub paremale positsioonile, ampsatakse ta ametikoht näljaste esimeeste, endiste kolleegide või kiusatud dekaanide poolt, et anda see mõnele John Miltoni loomingu asjatundjale või linnaantropoloogile, või see lihtsalt kaotatakse (Dorson 1972a: 107).

Sellises olukorras on värske rahvaluuledoktori tavaline mure ametikoha otsimine ülikoolide kateedrites. Kui sõjajärgne Ameerika kõrghariduse buum vaibus täielikult, lõppes ka akadeemilistele töökohtadele trügivate folkloristika eriala lõpetajate tung. Uued rahvaluuledoktorandid liitusid akadeemilise proletariaadiga, mille arvukus kasvas ka teistel erialadel, ja neist said täiendust elanikkonna intelligentsete töötute read, kus kajastuvad tuhanded isiklikud ebaõnnestumislood.¹¹

Rahvapärimuse jala akadeemia ukse vahele surumine osutus aga katastroofiks, kui seesama uks väga kiiresti ja kindlalt taas sulgus. 1960. ja 1970. aastate alguse edu ületas nõudluse, mida teooria ka ennustas. Sellise majandusliku dilemmaga silmitsi seistes ei tulnud aga kellelegi pähegi pärssida rahvaluuleteaduse arengut. Kõik *folkloristika akadeemilise tuleviku* (Dorson 1972a) eestkõnelejad tõttasid R. M. Dorsoni heakskiidetud seisukohta kaitsma, rõhutades, sõltuvalt isiklikust kogemusest ja suunitlusest, tema laienemisstrateegia erinevaid külgi. Ainuke ebamugav teisitimõtleja oli Robert Byington (Dorson 1972a: 113–114), kes jätkas oma aasta varem algatatud diskussiooni (Sweterlitsch 1971) ja rõhutas ülikoolidest lahkumist ja rakendusfolkloristika poole suundumist. Tol ajal oli R. Byingtoni nägemus rahvaluule tulevikust veel võrdlemisi ebamäärane, kuid oportunistlik plaan ülikoolidest eemaldumisest tuli avalduse lõpuks selgelt esile:

Ma räägin sellest, kas [folklorist, kes] loeb loengukursust, juhib mingit projekti, on osakonna õppetooli juhataja või töötab kiriku heaks või riigiasutuses, haritud folklorist, leiab folkloristina aina rohkem tööd; ta

¹¹ USA kõrghariduse allakäik on omakorda andnud ainet uurimusteks, analüüsideks, kriitikaks ja niisama mõtisklusteks. Et kriis ainult süveneb, on sel teemal avaldatud (tihti korduvalükisena) arvukalt raamatuid. 1972. aastal viitas R. M. Dorson Robert Nisbeti teosele (1971); viimati on ülikoolide olukorrast kirjutanud Bill Readings (1996).

peab selle leidmiseks lihtsalt ringi vaatama. Ja kui see kõlab kui toetus rakendusfolkloristikale, siis on see nii mõeldudki. Minu silmis asetuvad n-ö 'puhas' ja 'rakenduslik' teadus üheleainsale kontiinumile, need ei ole ületamatult erinevad ega vastandlikud tegevused. Kui ma oma siinses lõppsõnas paistangi viimast rõhutavat, siis vaid seetõttu, et nõustun sellega, mida Dorson ise peaaegu välja ütles – nimelt, meeldib see meile või mitte, kuid kõrgharidus on rohkem kui kunagi varem sunnitud võtma endale vastutust avalikkuse ees. See tähendab muu hulgas seda, et ilmse sotsiaalse väärtusega erialad tulevad suure tõenäosusega paremini toime kui need, millel seda pole. See võib olla rahvaluuleteaduse suur šanss, mida ei tasu tuulde lasta (tsit Dorson 1972a: 114).

Hoolimata üldisest tugevast toetusest R. M. Dorsoni rahvaluuleteaduse teaduslikule strateegiale, võitis just see üksik eriarvamus. See on otsene ja katkematu jätk 1971. aasta Kesk-Atlandi rahvuskultuuri konverentsile, mis peeti Pittsburghis ja mis keskendus rakendusfolkloristikale, Ameerika Folkloori Seltsi (AFS) rakendusfolkloristika komitee loomisele, avaliku ettepaneku esitamisele rakendusfolkloristika keskuse loomiseks ja kuluaaripoliitikale, mis tipnes Ameerika rahvaluule kaitse seaduse vastuvõtmisega 1976. aastal.¹² Selle ajaloolise tõlgendusega ühinesid ka Burt Feintuch ning 1985. aasta konverentsist “Etnoloogia ja avalik sektor: hinnang ja prognoos” osavõtjad (Feintuch 1988). R. Byingtoni väite, et tema silmis asetuvad n-ö 'puhas' ja 'rakenduslik' teadus üheleainsale kontiinumile (Dorson 1972a: 114), ja selle üle, kas nende dihhotoomia on tõesti ekslik (Kirshenblatt-Gimblett 1988), kavatsen tulevikus pikemalt diskuteerida.

Praegu piisab aga sellest, kui märkida, et AFS tegi teadliku valiku: selle asemel, et näidata oma valmisolekut selleks, et rahvaluuleteadus liigub ülikoolidesse ja kehtestub seal absoluutselt möödapääsmatu erialana, mida see ju on, on Ameerika Folkloori Selts otsinud alternatiivset arengumudelit väljaspool akadeemilisi ringkondi. Tõsised teadlased oletavad, et kuna teaduslik tee oli tõkestatud, pidi olema võimalik leida teine tegutsemissuund. Pretsedent selleks leiti suure majanduslanguse ajal, mil föderaalvalitsus liitis rahvaluule kirjanikele, õpetajatele ja koduloouuriijatele töökohtade tekitamise projektide hulka (Botkin 1939; Hirsch 1987, 1988, 1996; Mangione 1972: 265, 285; Penkower 1977: 136–158). Seda laiahaardelist kogumisprojekti

¹² Komisjoni kuulusid Richard Bauman (esimehe ametis), Robert A. Byington, Henry Glassie, Rayna Green ja Harry Oster. Komisjoni raport ja taotlus keskuse loomiseks on avaldatud Stekert 1972: 33, 38–39.

ei algatanud AFS, ka polnud see metodoloogiliselt kuigi hästi välja töötatud plaan, kuid lõpuks tunnustasid seltsi akadeemilised ja mitteakadeemilised liikmed selle tähtsust ja kuulasid kritiseerimata Benjamin Botkini seletust, kuidas ta kavatses materjale avaldama hakata (JAF 1946: 520–522). Et rahvaluule areng ülikoolides peatati, leidis pööre *populaarfolkloristika* ('*public folklore*') suunas, nagu hakati rakendusfolkloristikat nimetama 1970. aastate algul (Baron & Spitzer 1992; Feintuch 1988; Gross Bressler 1995), mitte pelgalt passiivset heakskiitu, vaid ka AFSi lihtliikmete ja juhtkonna aktiivset osalust.

Seda teed läinud folkloristide arvamusel kohaselt sõltub see, kas tegu on teadliku ja kohusetruu populaarfolkloristiga, pigem sellest, kui suurt tähtsust ta omistab koostööle traditsiooniliste esinejate ja kogukondadega nende kultuurilise väljenduse esindamisel, kui sellest, kus ta ametikoht asub. Populaarfolkloristid tegelevad oma karjääri jooksul kas paljude või kõigiga järgnevatest tegevustest: uurimistöö ja artiklite kirjutamine rahvakultuuride kirjeldamiseks ja tõlgendamiseks, üliõpilaste õpetamine, et nad tunneksid ja austaksid erinevaid kultuurilisi väljendusi ning arendaksid teadustööd, meediaväljundite loomine, näituste ja festivalide kureerimine, kus tutvustatakse traditsioonilisi kogukondi ja probleeme, millega nad kokku puutuvad, avaliku poliitika ja turutingimuste väljatöötamine, mis mõjutavad traditsioonilise pärimuse säilitamiseks vajalike materiaalsete ja vaimsete ressursside kättesaadavust, ja koostöö kohalike teadlastega, et juhendada omakultuuri talletavaid rühmi (Baron & Spitzer 1992: 2).

Kuigi populaarfolkloristika on tõepoolest avardanud selle tee valinud rahvaluulespetsialistide töövõimalusi, on nad avastanud end seisvat silmitsi teatud ootamatu asjaoluga avalikus plaanis – nimelt on rahvaluulel teaduses ja kogukonnas erinev tähendus.

Folkloristikale kui teadusele pole antud negatiivset hinnangut. Raskus leida kõlapinda akadeemilistes ringkondades võib tuleneda pigem rahvaluuleteaduse praktilisest poolest kui sellest, et see *viitab petlikkusele, valele, fantaasiale ja tõeväänamisele* (Kirshenblatt-Gimblett 1996: 246).

Archer Taylor on märkinud:

Humanitaarias on rahvaluuleteadusel õnnestunud võidelda endale vaid marginaalne staatus. Seal pole midagi imestada, sest eriala pole suutnud täielikult vabaneda kummaliste harulduste kogumise antikvaarlikest ja asjaarmastajalikest traditsioonidest. Vanasõnu, jutustusi, ballaade, kombeid ja ebausku peetakse veidraks, ja seetõttu neid ka uuritakse (Taylor 1952: 59).

Seega, kui rahvaluule ja seda uuriv teadus on rikutud, tekib vajadus eristada selle erinevaid rikutuse astmeid. 1950. aastal Indiana osariigis Bloomingtonis peetud sajandi keskpaiga rahvusvahelise rahvaluulekongressi (*Mid-century International Folklore Conference*) ajal ei olnud 'folkloori' mõiste negatiivne varjund veel teemaks (Thompson 1953: 248–265; 318–323), ka ei nähtud seda probleemina rahvaluuledefinitsioonide pakkumise tuhinas 1950. aastatel ja 1960. aastate algul (Bascom 1953, 1955; Bayard 1953; Halpert 1958; Utley 1961).

Esimene aimdus folkloristika kui teaduse negatiivsena tajumisest avaldati Ditchley Parki konverentsi resolutsioonis. Oma pöördumises mitteakadeemilise üldsuse poole tunnistasid konverentsist osavõtjad, et rahvaluulet on tihti peetud meelelahutuslikuks ja kerglaslikuks erialaks (Dorson *et al* 1970: 95). Selleks ajaks polnud R. M. Dorson veel üle saanud (kui ta üldse kunagi sai) muude erialade kõrval ka folkloristikasse suunatud USA hariduse kaitse seaduse miljonidollarilisest eelarvekärpest. Kuigi oma alguses kirjutas tsiteeris ta ajakirjanduses ilmunud rahvaluule naeruvääristamist, seostas ta rahvaluulet siiski eeskätt laulikute ja oma verivaenlastega, keda ta nimetas pseudo-folkloristideks (*fakelorists*). Ta kirjutab:

On kurb tõdeda, et Ameerika Ühendriikides on rahvaluule uurimist rikkunud asjaarmastajate, meelelahutajate ja posijate sekkumine. Kuna sõna 'folkloor' on üldkasutatav mõiste, avaldavad selle valdkonna kohta arvamust igasugused inimesed [---]. (Dorson 1962:163).

Sedasama mõtet kannab ka tema kirja pandud Ditchley Parki konverentsi resolutsioon. Siiski ei paistnud ta ise ega teised konverentsist osavõtjad, kes nägid seost rahvaluule ja meelelahutuse vahel, muretsevat selles peituva eksliku negatiivse tähenduse pärast. Negatiivse tähenduse puudumist rahvaluule mõistes ei tinginud teaduslik kontekst ja folkloristide enese positiivne suhtumine erialasse. Üldisemad näitajad viitavad tegelikult sellele, et inglise keeles omistati folkloori mõistele negatiivne tähendus alles hiljaaegu.

Ingliskeelse termini *folklore* (eesti keeles nii folkloori kui ka folkloristika) standarddefinitsioonid on Oxfordi inglise keele sõnastiku (*Oxford English Dictionary*, 2. köide) põhjal järgmised:

- 1) *Rahva seas levinud traditsioonilised uskumused, muistendid ja tavad; nende uurimine.*

Negatiivset tähendust võib välja lugeda sellele lisatud kommentaarist:

2) *Viimasel ajal avardunud tähenduses – rahvalikud väljamõeldised ja uskumused.*

Ülaltoodud määratlused on avaldatud 1954. aastal. Ameerika standardsõnastike põhjal on *folklore*le kui folkloorile omistatud negatiivne tähendus veelgi hiljem. Alles tunnustatud Websteri sõnastiku kolmandas trükis on avaldatud kolmanda variandina järgmine folkloori kirjeldus: *laialt levinud tõestamata petlik(ud) arusaam(ad)*. Sama sõnastiku eelmises väljaandes seda fraasi veel ei leidu. Sõnastiku levinuimates väljaannetes (nt *Webster's New Collegiate Dictionary*) ilmnevad samalaadsed arengud. Selle seitsmendas trükis ei sisalda folkloori definitsioon veel midagi negatiivset, alles üheksandas (avaldatud 1977) ja kümnendas (avaldatud 1994) trükis on ära toodud kolmanda tähendusena: *3: laialt levinud tõestamata arusaam või arusaamade kogum, ja 3: tihti tõestamata laia levikuga arusaam, jutt või ütlus*.¹³

Väidetavalt on igasugused sõnastikud juba olemuselt ühiskonnas keeles aset leidvatest muutustest maha jäänud, seega on ekslik arvata, et rahvaluulele omistati nii Inglismaal kui ka Ameerikas negatiivne tähendus alles 20. sajandi teisel poolel. See võis kindlasti juhtuda varem. 1972. aastal väitis R. M. Dorson ootuspäraselt, et *tavainimese, nagu ka teadlase silmis viitab folkloor petlikkusele, valele, fantaasiale ja tõeväänamisele* (1972c: 1). Vaatamata kindlatele aegadele on siiski selge, et viide rahvaluulele kui millelegi negatiivsele on teisejärguline ja üsna hiljutine nähtus. Kuid just sellist määratlust ja seostamisulatust kohtavad avalikkuses töötavad folkloristid kõige sagedamini. Teaduse kontekstis on negatiivset seostamist küll ette tulnud, kuid siin kompenseerivad seda kõikvõimalikud positiivsed analüütilised mõisteseosed.

Analüütilises diskussioonis elab terminoloogia oma elu. Rahvaluule mõistele on pakutud üha uusi definitsioone. Iga riik ja iga põlvkond on kohandanud mõiste vastavalt oma vaimsetele vajadustele. Teaduslikud debatid jätkavad pidevas arutelus piisavalt ruumi eriarvamusteks, tähendusnüanssideks ja -variantideks, rõhuasetusteks ja eesmärkideks. Américo Paredese ja Richard Baumani 1972. aastal avaldatud teoses *Toward New Perspectives in Folklore* esitatud rahvaluule mõiste ei ole sama, mis teoses *Theorizing Folklore: Toward New Perspectives on the*

¹³ Sõnastiku 8. väljaannet ei õnnestunud mul kahjuks näha (autori märkus).

Politics of Culture (Briggs & Shuman 1993) kirjeldatu, kuid termini olemus loob siiski mõistelise järjepidevuse, kus tähtis on iga nüanss.

Teaduses on rahvaluule mõiste tähendus kokkuleppeline, kuid ühiskonnas üldiselt otsivad nii poliitikud kui ka avalikkus kindlat üheselt mõistetavat vastust küsimusele “Mis on rahvaluule?” Niipea, kui folkloristid tulevad avalikkuse ette, jäävad nad intellektuaalsesse isolatsiooni ja loobuvad nii enesemääratlusest.

Sõnastikes toodud ‘folkloori’ mõiste semantilised nihked esindavad tähenduse laienemist spetsiifiliselt üldisele. Kuna pilkelood, muistendid, rahvajutud, ebauski ja ballaadid esindavad valskust, väljamõeldisi, fantastikat ja ebaloomilisust, esindab seda ka üldkategoria, kuhu need kuuluvad. Kui folkloori mõiste avardub oma sotsiaalselt aluselt laia levikuga mõisteks, lisanduvad selle tähendusele kõrvalvarjundid, mis võivad olla vastuolus õpitud tähendusega. Jane Beck esindab uhkusega rakendusfolkloristide leeri, Barbara Kirshenblatt-Gimblettil on akadeemiline haridus, kuid ta on sõnastanud ülevaatlikult populaarse folkloori teoreetilised alused (Kirshenblatt-Gimblett 1988). Kui B. Kirshenblatt-Gimblett (1996) oma folkloori kirjelduses ei eksi, tähendab see termin väljaspool akadeemilist diskursust kõigele vaatamata 19. sajandi kultuuri- ja folklooriteooriate püsijäämist, teaduslikku arusaama, mis on avalikus sfääris saanud *gesunkenes Kulturgutiks*.¹⁴ Avalikkusele on terminis ‘folkloor’ säilinud need tähendused, mida teadlased varem küll toetasid, kuid enam mitte. Hoolimata sellest, et B. Kirshenblatt-Gimblett on teadlik, et *folkloori määratlemine kõrvalekaldena* on kõigest hoolimata ekslik ja vaid osa *üldisest arusaamast* (1996: 252), on ta valmis loobuma oma raskelt poolehoidu võitvatest perspektiividest selle idee kasuks, mille kohta teab ta, et see on väär. Kuigi ta seda väidab, teab ta kahtlemata, et folkloristika pole olnud “traditsiooni teadus” (Kirshenblatt-Gimblett 1996: 252), vähemalt pole see seda olnud viimase poole sajandi jooksul, alates sellest, kui M. Herskovits mainis, et *lorilood psühhiaatritest, mis ringlevad ülikoolide õppetoolide klubides on ‘luule’ (lore) ja neid lugusid edasi jutustavaid intellektuaale võib nimetada ‘rahvaks’ (folk)* (Herskovits 1946: 100), samuti teab ta, et mõisteid ‘rahvas’ ja ‘traditsioon, pärimus’ on pidevalt ikka ja jälle kriitiliselt üle vaadatud (Ben-Amos 1984; Dundes 1977; Glassie 1995; Handler & Linnekin

¹⁴ Sõna-sõnalises tõlkes: langev kultuurivara. Kultuuritraditsioon, mis on tekkinud algselt kõrgkihtides, kuid ajapikku muutunud šabloonseks, skematiseerunud ja rahvapärastunud (toim).

1984; Hobsbawm & Ranger 1983; McDonald 1997; Shils 1981; Simpson 1921); folkloristikas (Kirshenblatt-Gimblett 1988) on neil mõistetele vaevalt see tähendus, mida B. Kirshenblatt-Gimblett avalikkusest pärinevatele mõistetele tuginedes neile omistab.

Mõistelisi muutusi võib täheldada isegi laiale lugejaskonnale mõeldud publikatsioonides. Merriam Websteri kirjandusentsüklopeedia näiteks väidab konkreetselt:

Pärast Teist maailmasõda kadusid rahvaluuleuurimises liigituse ja ka haridustasandi piirangud; suvaline rühm, kes väljendas oma sisemist kuuluvust ühiste traditsioonide säilitamise kaudu, kvalifitseerus rahvana (folk), sõltumata sellest, kas neid ühendas eriala, keel, elukoht, vanus, usk või etniline päritolu. Rõhuasetus liikus minevikult olevikule, algupära otsimiselt praeguse tähenduse ja funktsiooni otsimisele (Merriam Webster's Encyclopaedia of Literature 1995: 424).

Muide, see sissekanne ei sisalda ühtki negatiivset sõna folkloristika ega ka rahvaluule sisu kohta.¹⁵ Tänapäeval jäävad elukutselised folkloristid oma kuvandist maha.

Põige populaarfolkloristikasse on endaga kaasa toonud vaimse väsimuse, mis toob välja isiklikud ja erialased kõhklused:

Vahest toob meie võitlus nime säilitamise eest kaasa teadusala hävimise? Kas peaksime nimetust iga hinna eest säilitama, kaitsma oma tegevusala terminoloogia ja folkloori olemust ning folkloristide tegevust puudutavate väärarvamuste parandamise kaudu? (Kirshenblatt-Gimblett 1996: 252).

Teadusalasisesi ei saanud need küsimused saada vastuseks muud kui kõlava jaatuse. J. Becki, R. Bendixi ja B. Kirshenblatt-Gimbletti kõva häälega välja öeldud negatiivne vastus on nende akadeemilisest rahvaluuleteadusest avaliku sfääri folkloristika kasuks loobumise otsene tagajärg. Nemad näevad eriala sellisena, nagu see eksisteerib populaarkultuuris, ja loomulikult ei meeldi see neile, kuid oma suunitluse muutmise asemel valivad nad pigem oma ideede terminoloogilise raamistiku vahetamise, et see sobiks nende uue tegutsemiskontekstiga.

¹⁵ Merriam Webster's Encyclopaedia of Literature ei nimeta, kes konkreetseid alapeatükke kirjutab, ja seega on mul võimatu teha kindlaks, kas märksõna *folklore* sisuseletuse kirjutas eriharidusega folklorist või toimetuskolleegiumi liige (autori märkus).

Avalikkuses on rahvakultuurifestivalid välja vahetanud varasemad laadaüritused asemele, kus näidati kõikvõimalikke looduse veidrusi. Nüüd näidatakse festivalidel nüüdisühiskonnas kummalisi nähtusi – jutustajad, käsitöömeistrid, rahvamuusikud. Sellised festivalid ja avalikud esitlemised tõepoolest marginaliseerivad folkloori, muudavad selle haruldaseks veidruseks. Selliste avalike esinemiste seostamine teadusega, eriti nagu praegu, kui seda on hakanud tegema väljaõpinud teadlased, jätab ka folkloristikast mulje kui mingist veidrike erialast. Sellest küljest vaadatuna jääb folkloor igandite ja marginaalsete tegelaste pärusmaaks. Kuid kõik see jätab folkloristikast kui teadusalaast moonutatud pildi. Kui folkloristid on kaasatud niisugustesse tegevustesse, võtavad nad omaks enda kõverpeeglist paistva kuvandi. Ja muidugi ei meeldi neile see, mida nad näevad. Kellele meeldiski? Kuid selle asemel, et rebida end lahti neist eksitavatest peegeldustest, leiavad nad, et nimetuse muutus muudaks ka nende enda nägemisviisi (vt Lapierre 1995).

Mis siis on nimes?

Semantilised muutused, mida 'folkloori' mõiste on tavakasutuses läbi teinud, on kahtlemata avaldanud mõju avalikkuse ette tulnud folkloristidele, ja isegi puhtad analüütikud on nendest teadlikud. Kahtlemata sõltub semantiline sekkumine kontekstidest, kus mõiste esineb. Võimalik, et mõiste *folklore* erinevate tähenduste – *folklore* (folkloor) kui ekslike ja ebaotstarbekate arusaamade kogum *versus folklore* (folkloristika) kui loogiliste ja süstemaatiliste teooriate ja meetoditega juhitud teadusala – vastuoluline kasutamine teeb eristamise veelgi keerulisemaks. Siiski on teadusloos eriala nimetusel olnud määrav tähtsus ja nimetust ei tohiks pelgalt välise keelelise arengu tõttu veel kõrvale heita. Kõnealuse mõiste negatiivsete tähenduste vaatlemine mitte filoloogiste arengunähtustena, vaid kui *atavismi*, *allasurutute tagasitulekut*, *sügavat kultuurkihti meie teadmises* (Kirshenblatt-Gimblett 1996: 246) muudab selle juba iseenesest igandiks, mis jätab tähelepanuta keele diakroonilisuse ja võrdsustab termini *folklore* selle tüve aluseks oleva ladinakeelse sõnaga *vulgus*, nagu see esineb Sir Thomas Browne'i teoses *Pseudoxia Epidemica: Enquiries into Vulgar and Common Errors* (1646) – raamatus, mida erialane teaduslugu peab rahvaluuleteaduse eelkäijaks (Dorson 1968: 23).

Teadusala nimetus on nagu paik teadusala kultuurkihis, mis sõnastab teaduse kui jadamisi paigutuva kihistuse ideedest, mis on kas positiivselt või negatiivselt tihedalt seotud. Nimetus raamib eriala evolutsioonilisi ja revolutsioonilisi tsükleid, andes sellele identiteedi ja viite (Kuhn 1962). Newtoni-eelsed ja -järgsed füüsikud erinevad üksteisest kardinaalselt, kuid neid kõiki nimetatakse siiski füüsikuteks. Ühelgi uuel teorial, mõttel ega definitsioonil poleks tähtsust, kui see poleks edasiarendus mingist eelmisest sama eriala raames avaldatud ideest. Interdistsiplinaarsed kõrvalepõiked, mis on folklooriuurijatele alati olnud iseloomulikud, on erinevatel aegadel ja erinevates riikides muutnud suunda ja erialasid. Siiski muutuvad ka need teadlikud kõrvalepõiked folkloori põhiprobleemidest oluliseks vaid juhul, kuid need suhestuvad mingi konkreetse erialaga. Siis võib nende ulatus avarduda või huvipunkt koonduda, samuti võib muutuda uurimissuund ning pöörata pea peale folklooriteooriad, kuid kõik need loomingulised ideed jäävad siiski eriala nimega seotud kognitiivsesse raamistikku.

Keeles ei ole vakantseid nimetusi. Iga sõnaga, isegi uudissõnaga, nagu inglise keeles oli *folk-lore* poolteist sajandit tagasi, tuleb kaasa selle semantiline väli. Uue nimetuse otsimisel enese identifitseerimiseks oleme nagu vaeslapsed, kes manguvad endale uusi vanemaid, aga avastavad õige pea, et neil pole muud valikut, kui leppida omaenese probleemse päritolu ja segaste peresuhetega, mille nad paratamatult on pärinud. W. J. Thoms'i uudistermini hindamiseks on lisaks selle suhestamisele mõistega, mida see pidi asendama, nagu tegi R. M. Dorson (1968: 1–43), vaja uurida ka arusaamu, mida mõisted *folk* ja *lore* inglise keeles 1846. aastal tähistasid.

Fritz Willy Schulze (1949) järgi olid mõlemad terminid kasutusel arhailises keeles ja luules. Geoffrey Chaucer¹⁶ näiteks kasutas oma luules rahva sünonüümina ingliskeelset sõna *folk* (Oizumi & Miki 1991). F. W. Schulze arvates ei seostatud mõistet sellisel kujul, nagu seda käsitles W. J. Thoms, veel või enam ladina *vulgus*-tüvega (1949:

¹⁶ Geoffrey Chaucer (~1343–1400), inglise kirjanik, poeet, filosoof, ametnik, õukondlane ja diplomaat. Tema tuntuim teos on lõpetamata jäänud raamjutustus *Canterbury lood* (*The Canterbury Tales*). Teda on nimetatud inglise kirjanduse isaks, mitmed uurijad peavad teda esimeseks kirjanikuks, kes legitimeeris inglise rahvakeele kirjanduskeelena prantsuse ja ladina keele asemel.

11). Inglisekeelne mõiste *lore* on ilmselgelt pärit 18. sajandi romanti-kute sõnavarast, eriti nende šoti luuletajate loomingust, kes püüdsid elustada luules rahvakeelt. Kõige varasem sõna *lore* kirjapanek leidub Samuel Butleri 17. sajandil kirjutatud satiirilises luuletuses *Hudibras* (*Learned he was in Med'c'nal Lore*; Butler 1967: 35),¹⁷ kuid 18. ja 19. sajandil hakati seda kasutama laiemalt ja avaramas tähenduses. Mitmed luuletajad kasutasid seda tähenduses “inimeste tarkus” või “teadus” (*the learning of a people*).¹⁸

Teisal sobitub mõiste diskursuse spetsiifikaga. Teatrikontekstis kõneleb John Cunningham *teatritarkusest* (*dramatic lore*).¹⁹ Luuletuses *To My Lyre* viitab Henry Kirk White (1785–1806) *akadeemilisele tarkusele* (*academic lore*),²⁰ kuid hoolimata selle praegusest kõlast ei tohiks mõistet tõlgendada anakronistlikult. Osas luuletustes on sõna *lore* omandanud tähendusi, milles võib aimata juba mõiste kasutusväl-

¹⁷ Samuel Butler (1612–1680), briti poet, keda nimetati ka Hudibras Butle-riks, et eristada teda 19. sajandi nimekaimust kirjanikust (tlk). Osundatud värsireas *Learned he was in Med'c'nal Lore* võiks sõna *lore* tõlkida tarkuse või teadusena.

¹⁸ Šotlane James Beattie (1735–1803) kirjutab oma luuletuses *The Minstrel* (Rändmuusik) rooma ja kreeka tarkusest (*the lore of Rome and Greece*; Gilfillan 1854: 24) ja William Falconer (1732–1769) pöördub oma luuletuses *The Shipwreck* (Laevahukk) nende poole, kes *ei tunne kreeka ega rooma tarkust* (*unskilled in Grecian or in Roman lore*; Gilfillan 1854 :24). 19. sajandil laseb Percy Bysshe Shelley (1792–1822) oma näidendi *Hellas* (1822) tegelasel Mahmudil öelda Ahasveerusele: *Sa oled meister kreeka ja frangi filosoofia keerukas teaduses* (*Thou art an adept in the difficult lore of Greek and Frank philosophy*; Ingpen ja Peck 1927: 3; 42). Juba varem, 1817. aastal soovis Shelley vormida [oma poja] kasvavat vaimu kreeka tarkuse tulega (*mould [the] growing spirit [of his son] in the flame of Grecian lore*; Ingpen ja Peck 1927: 3, 162). William Wordsworth (1770–1850) kirjutas 1822. aastal Walesi Old Bangori kloostri munkadest, kes *oma palvetes – kaitsevad rahva ürgse ja rooma tarkuse varasalve* (*by their prayers - guard the store of Aboriginal and Roman lore*; Knight 1885: 7, 12).

¹⁹ John Cunninghami (1729–1773) luuletuses *Proloog, esitab hr Diggs Edinburghi teatri avamise puhul 1763. aastal on read: So the fair fields of fancy we'll explore, And search the gardens of dramatic lore* (Cunningham 1766: 148).

²⁰ Originaalis: *no academic lore has taught [him] the solemn strain to pour* (*The Poetical Works* 1853: 16).

ja Thoms-i-järgsel perioodil, pärast mõiste folkloor (*folklore*) loomist.²¹ Luules seostus sõna *lore* üha enam mõistete, vormide ja funktsioonidega, mille abil hiljem mõtestati folkloori mõistet.²² Liitväljendid *iidne pärimus* (*ancient lore*), *filosoofiline pärimus* (*philosophic lore*) ja *kirjanduspärimus* (*literarian lore*) on romantismiajastu luules väga levinud (Schulze 1949: 17–39).

1830. aastal, 16 aastat enne W. J. Thoms-i loodud terminit *folklore* avaldati ajakirjas *Gentleman's Magazine* essee, kus soovitati kasutada sõna *lore* traditsioonilise järelliite *-ology* (*-oologia*) asemel.²³ Tagantjärele on võimatu teha kindlaks, kas W. J. Thoms oli sellest soovitusest teadlik või kas see talle meenus, kuid kui see nii oli, siis pidi mõiste *folklore* tähistama tema silmis mitte ainult rahvapärimuse ainest, vaid ka rahva enese uurimist – siin on tegu sellesama kahe otsaga probleemiga, mis on folkloristidele sellest ajast saadik muret tekitanud.

²¹ Luulelises dialoogis oma tegelaste Lochieli ja võluri vahel laseb Thomas Cambell (1777–1844) võluril öelda, et *elu loojang on andnud [talle] müstilised teadmised* (*the sunset of life give[s] [him] mystical lore*, *The Poetical Works* 1853: 36). Ka W. Falconer mainib oma *Laevahukus* iidset pärimust (*the tales of hapless love in ancient lore*, Gilfillan 1854: 188), samas kui Henry Kirke White (1785–1806) meenutab oma luuletuses *Lapsepõlv* (*Childhood*) *hinnalisi lugusid ja muistendipärimust* (*treasur'd tales and legendary lore*, *The Poetical Works* 1853: 2). Väljend paistab olevat olnud populaarne, sest Oliver Goldsmith (1728–1774) on kasutanud seda ka oma ballaadis (*The Hermit: A Ballad*, 1765). Seal kirjeldab ta erakut kui “meistrit muistendipärimuse vallas” (*skill'd in legendary lore*: Goldsmith 1884: 105).

²² J. Beattie kirjutab *Rändmuusikus* on read *mis tahes pärimust võis gooti lugu pakkuda, või laul või vana valm* (*Whate'er of lore tradition could supply from Gothic tale, or song or fable old*; Gilfillan 1854: 19), ja P. B. Shelley luuletuses *Laon ja Cythna* (1771) on juttu *laulikute ja vanade teadjameeste pärimusest* (*Yes, from the records of my youthful state, / And from the lore of bards and sages old, / Have I collected language to unfold / Truth to my countrymen* (Ingpen ja Peck 1927: 1, 301). Ballaadis *Järveneitsi* (*The Lady of the Lake*, 1809–1810) jutustab Walter Scott (1771–1832) ebaõnnesõdurist Archibaldist, kolmandast krahv Douglasest, kui *haldjapärimuse sepistatust* (*Tine-man forged by fairy lore*; Scott 1900: 167).

²³ Nt geoloogia asemel maateadus (vrd *geology* ja *earthlore*), astroloogia asemel täheteadus (vrd *astrology* ja *starlore*) ning ornitoloogia asemel linnuteadus (vrd *ornithology* ja *birdlore*) (Schulze 1949: 17–39).

William J. Thoms, antikvaar nagu ta oli, ei sõnastanud oma uudissõna seletamiseks mingit teooriat ega meetodit; mõistelise sisu kujundasid korduvalt ümber tulevased põlvned (Legros 1962). Teatud määral on konkreetse definitsiooni puudumine, mille pärast tudengid tihti nurisevad, tulnud erialale kasuks, võimaldades nii folkloristidel eriala uuesti määratleda, sõnastada uute ideede sünteesi ja leida uusi suundi teiste erialade rägastikus.

Aegade jooksul on leidunud teadlasi, kes on kasutanud folkloori mõistet võigaste inimtegude põhjendusena. Sakslaste poolt folkloori (*Volkskunde*) mõiste kasutamine natsiideoloogia toetuseks (vt Bendix 1998; Dow & Lixfeld 1986, 1991, 1994; Kamenetsky 1972; Lixfeld 1994; Stein 1987) jääb rahvaluuleteaduse ajaloo häbiplekiks. Kuid me ei saa ega tohiks seda häbiplekki nimemuutmisega maha pesta. Me ei tohiks oma ajalugu ümber kirjutada ega nime muuta vastavalt eesmärkide muutumisele. Natsiideoloogia ei ole *raiutud rahvaluuleteadusesse* (Bendix 1998: 238) ega ole seda ka muud natsionalistlikud ideoloogiad. Natsid ekspluateerisid folkloori mõistet, väänates fakte vastavalt vajadusele samamoodi, nagu nad väänasid ja muutsid Euroopa valgustusaja ja romantismi ideid, rakendades need oma ideoloogia ja tegevuse teenistusse (vt Olender 1992).

Natsionalism on omadus, mis on folkloorile omistatud või selles ette kujutatud, kuid see pole folkloorile omane (Anderson 1991; Ben-Amos 1983). Saksa kolleegide soov eristuda natsivalitsuse rikutud terminist *Volkskunde* on isegi mõistetav, kuid mitte nimetus pole see, mis tekitab vastikust, vaid just tolleaegsete teadlaste tegevus. Säilitades nimetuse, ei samastaks me end selle kurjusega, vaid meenutaksime oma ideede võimalikku hävitavat jõudu, kui kasutame neid konstruktiivselt uurimistöös.

Folkloristika ja teised teadusharud

Hinnang rahvaluuleteadusele kui teadusharule sõltub meie uurimustöö kvaliteedist, mitte meie nimest. Pole mingit mõtet teha nimetusest patuoinas ja eeldada, et seda muutes saadab meid enneolematu edu. Realistlikult võttes ei näita Ühendriikide kõrgharidusvaldkonna praegune seis kasvutendentsi, ükskõik, mis tee me ka valime. Kutseliste rahvaluuleteadlaste loominguulised ettevõtmised kohalikul ja etnilisel tasandil ei anna midagi juurde folkloori akadeemilise positsiooni tugevdamiseks. Akadeemilisusest loobumine võib olla küll kutseliste

rahvaluuleteadlaste isiklik valik, kuid kui kogu teadusala asutab end kollektiivselt akadeemilisest ringist välja astuma, pole edaspidi selles õpikeskkonnas, kust on lahkunud, võimalik midagi saavutada

Väide, et akadeemias oleks folkloristikal veel arenguruumi, on ilmselgelt alahindav. Meile kõigile meeldiks, et folkloristikal oleks läinud paremini ka intellektuaalses dialoogis väljaspool selle erialaga seotud osakondi. Kui eriala staatust teadusvalade hierarhias näitab tsiteeritavuse hulk, siis isegi kui juurde arvestada tsiteeritud tekstide maht, ei saa folkloristikat pidada just tunnustatuks.²⁴ Siiani on tunnustus olnud ebauhtlane. Iga tunnustuse kohta võib kokku lugeda kümme juhust, kus eriala on jäänud tähelepanuta. 1974. aastal asutatud piibliuuringute ajakiri *Semeia* on minu teada ainuke mitte-rahvaluulealane teadusajakiri, mis tsiteerib folkloristikat konkreetsetl kui eriala, millele ajakirja toimetajad soovivad toetuda. Oma tutvustuses märgivad nad, et

Semeia on eksperimentaalne teadusajakiri, mis keskendub piibliteoorias uute ja esilekerkivate teemade ja meetodite uurimisele. Kaastööd oodatakse uurimuste valdkonnast, mis kasutavad keeleteaduse, folkloristika, kaasaegse kirjandusteooria, strukturalismi, sotsiaalanthropoloogia jt nendesarnaste erialade ja lähenemiste meetodeid, mudeleid ja tulemusi (Semeia 1974: 2; vt Wilder 1974: 3).

Mõned tänapäevase antropoloogia uurijad on märkinud, et *tänu Opiede ja arvukate folkloristide hoolikale tööle, on meil olemas terved kogud laste sõnalisest loominguist – nende hüppenööriga hüppamise ja liisusalmid, käteplaksutamislaulud, anekdoodid, mõistatused ja leelotamised, samuti lastemängud* (Goodwin 1997: 4). Samamoodi tunnustab Susan Seizer folkloristika liidrikohta teatud sotsiaalanalüüsi aspektide uurimisel, märkides, et *kahe viimase aastakümne jooksul on antropoloogid ühinenud keeleteadlaste ja folkloristidega, et avardada keeleaktide ja nende konteksti uurimist verbaalsete võimete aspektist* (Seizer 1997: 62).

²⁴ Uriel G. Foa on märkinud, et üks võimalik viis saavutada akadeemilist tunnustust on analüüsida *ühe eriala artiklite tsiteeritavuse sagedust teiste erialade teadlaste poolt ja seostada tulemused vastavate erialade suhtelise staatusega* (Thayer 1967: 149). Vt ka autori kommentaari sel teemal ja selle artikli probleemist üldiselt (Ben-Amos 1973: 117–119).

Teised uurijad pole aga nii lahked oma tunnustuse jagamisel. Oma 1978. aastal avaldatud teoreetilise monograafias *On the Margins of Discourse: The Relation of Literature to Language* arutleb Barbara Herrnstein Smith sügavuti vanasõnade teemal. Selleks ajaks olid folkloristid teinud arvestatavaid edusamme vanasõnade retoorika, kirjandus-, funktsiooni- ja strukturaalanalüüsi osas. B. H. Smith'i enda teoreetilised vaated täiendavad ja on paralleelsed folkloristide sõnasutatud arusaamadega, siiski viitab ta folkloristikale vaid seoses Archer Tayloriga klassikalise teosega vanasõnadest (*The Proverb*, 1931) ja Ruth Finnegani raamatuga Aafrika suulisest pärimusest (*Oral Literature in Africa*, 1970). Kümnendil, mil folkloristikas küpses esitusteooria, märgib ta ühes kommentaaris:

Kõige huvitavam neist seostest, mis kõnelejal võib olla kellegi teise sõnadega, on ehk nende sõnade esitus, nagu siis, kui näitleja kannab ette ridu näidendist või kui loeme luuletust kas valjusti või omaette. Mingi ütluse esitamine erineb oluliselt selle tsiteerimisest, kujutamisest, sellele viitamisest – ja muidugi selle väljajütmelisest. See seos on siiski iseenesest keeruline (Smith 1978: 208).

1970. aastateks oli avaldatud sel teemal juba üsna arvestatav hulk folkloorialast kirjandust, kuid Barbara Herrnstein Smith ei omistanud sellele kuigivõrd tähtsust ja jättis folkloori osa teoorias marginaalseks. Mary Louise Pratt tegi samamoodi. Tagasivaatlikult võib öelda, et M. L. Pratt 1977. aastal avaldatud raamat *Towards a Spect Act Theory of Literary Discourse* kujutab endast 1970. aastate ajastuteost. Seal käsitletakse küll kirjandustekste, kuid põigatakse ka otsese (*face-to-face*) suhtluse piirimaile. M. L. Pratt toetub arvestatavatele keeleteaduslikele narratiivuurimustele, kuid leiab selle kümnendi rahvaluuleteaduse ja teooriad kasutatud olevat.

Õnneks võib täheldada mõningaid muutusi ja mõiste 'folkloor' ei hägusta tingimata olulist teadustööd ja selle tunnustamist. Siin on nähtavasti kohane viidata mõnele meie seltsi liikmele, nagu Susan Stewart (1991), kes on arvatud tähtsamate kirjandusteoreetikute leeri ja seob oma uurimistöö loogiliselt rahvaluuleteooria ja -teemadega. Lisaks leidub kirjandusteoreetikuid, kellel varasem kokkupuude rahvaluulega puudub, kuid kes pöörduvad oma küsimustele vastust otsides kõhklematult rahvaluuleteaduse poole. Sundimatu erialakirjanduse lugemine, mis pole kantud pingsast tunnustamisvajadusest, on leidnud väljundi Nancy Armstrongi (1992) ja Harriet Goldbergi

(1984, 1993) esseedes. Teadlik otsimine võib, kuid ei pruugi, tuua esile rohkemgi selliseid artikleid. Kõnealune küsimus näitab, et rahvaluule ainest ega rahvaluuleteadust ei takista mõistele 'folkloor' negatiivse tähenduse omistamine muudes kontekstides.

Ajaloolaste seas on suhtumine rahvaluulesse ja rahvaga seonduvasse veidi problemaatilisem. Otsides mingeid läbivaid Ühendriikide ühiskonnalugu iseloomustavaid jooni, valivad mõned ajaloolased folkloori hägustava seisukoha kasuks, teised rõhutavad selle tähtsust, kolmandad aga üritavad sellest mööda hiilida. 1973. aastal Pulitzeri auhinnaga pärjatud ajaloolane Michael Kammen näiteks kõneleb Ameerika Ühendriikide kultuuriidentiteedi otsinguist võistlevais kategooriates, vastandades rahvusliku rahvalikuga. Oma kirjelduses mainib ta möödaminnes:

On selge, et mõningast huvi folkloori ja rahvakultuuri vastu võib Ühendriikides täheldada ka enne ilmasõdadevahelist perioodi. See tekkis 1880. aastate lõpul akadeemilise entusiasmipuhanguna, kui loodi mitte üks, vaid kaks vastavat erialaliitu. Varsti ilmusid ka esimesed teadusartiklid, avaldati ajakirju ja 1913. aastal asutati isegi riiklikke organisatsioone, näiteks Virginia Folkloori Selts (Kammen 1991: 426).

M. Kammen jätkab oma kirjeldust sõdadevahelistel aastatel Ühendriikides esile kerkinud rahvaluulehuvi kohta, toetudes populaarajakirjades avaldatule ja prestiižile, mida valitsustegelased omistasid rahvaluule esitamisele. Jõukate rahvakunstikogujate huvi tekitas enam tähelepanu kui tol ajal rahvaluulet uurinud teadlaste huvisfäär – viimaste tööd on esitatud katkendlikult ja süsteemitult, et teenida M. Kammeni esitatud ajaloolise lähenemise huve (Kammen 1991: 426–443).

Ajakiri *American Historical Review*, mis ilmus 1992. aastal, esindab kõige tõsisemat lähenemist rahvaluuleteemale tööstusühiskonnas. Lawrence Levine'i (1992) ümber koondunud kolm ajaloolast – Robin Kelley (1992), Natalie Zemon Davis (1992) ja T. J. Jackson Lears (1992) – uurivad mõistete 'rahva-' ja 'rahvaluule' mõtestamist seoses massikommunikatsiooniga. Nende arutelu nihkub teemade teoreetilisest uurimisest empiirilise suunas, toetudes interdistsiplinaarsetele uuringutele, mis hõlmavad ka folkloristikat ega kõhkle hetkekski kummagi mõiste kui tõhusa ideede mõtestamise abivahendi intellektuaalses väärtuses. Kui ühe ajaloolase loengus esindab mõiste 'rahvas' marginaalset inimrühma, siis teine pareerib selle väite kiiresti arvamusel, et marginaalsus iseenesest on problemaatiline küsimus. Kogu diskussioonis ei leidu aga jälgegi Jane Becki murest, et *rahva*

marginaalne staatus on “nakkav” ja ähvardab ka rahvaluulet (Beck 1997: 123).²⁵

Teine ajaloolane leiab, et mõiste ‘rahvaluule’ (*folklore*) ei sobi tema vajadustega ja valib pigem William Graham Sumneri pakutud termini ‘rahvakombestik’ (*folkways*). Üritades määratleda Ameerika kultuuri ajaloolisi muutusi leiab David Hackett Fisher (1989: 7–11), et mõiste ‘rahvaluule’ ei ole ammendav. Huvitaval kombel toetub ta oma arutelus just rahvaluuleteaduses ilmnevatele kõhklustele ja kahtlustele. Ta märgib, et James Deetz, Henry Glassie ja Dell Upton eelistavad arhitektuurist kõneldes kasutada mõistet ‘rahvapärane’ (*vernacular*), mitte ‘rahvalik’ (*folk*) (Fischer 1989: 8); seega otsustab ta teha muudatusi mõistes ‘rahvakombestik’ (*folkways*), kõrvaldades mõistest kõikvõimalikud bioloogilised nüansid, mida W. G. Sumner (1906) sellele algselt süüks pani, ja kasutab seda edaspidi sellises määratluses, et see on semantiliselt lähedane ‘rahvaluule’ (*folklore*) kasutusala.

Sellised terminoloogilised nüansid kuuluvad igasuguse vaimse diskursuse juurde. Mõistete peen häälestamine on mõtete esitlemiseks vajalik. Selle käigus jäävad mõned autorid rahvaluule mõistele truuks ja teised muudavad seda. Pole kahtlustki, et nii mõned autorid kasutavad mõistet ekslikult, kuid teised näevad selle mitmekihilisest tähendusest läbi. Lõpuks ei saa me olla vastutavad selle eest, kuidas teised meid mõistavad, vaid ainult omaenda tegude eest. Meie enda teod omistavad tähenduse ka meie eriala nimetusele. Ükski eriala ei saa olla sündinud ebaõnne tähe all ega kanda õnnetusttoovat nime.

Need enesehinnangulised hetked, mis läbivad meie eriala minevikku, võiksid olla enesekohaselt konstruktiivselt kriitilised; just neist võivad saada eriala teoreetilised ja metodoloogilised pöördepunktid. Kuid sellistel hetkedel ei tohiks me kaotada silmist rahvaluule ja vaimse kultuuri põhimõtteid, sest neile me toetume ja neid soovime arendada. Vastupidiselt oma kuvandile rahva- ja ühiskondlikus kultuuris ei ole rahvaluule viimase hetke teadus. Ühiskondlikku tegevust ärgitab just tungiv vajadus säilitada ja taasesitada minevikku, mitte folklorist, kes talletab materjali, et seda analüüsida ja tõlgendada. Ideede, uskumuste ja loomevormide kaudu ning inimkäitumise kommeteks muundumise kaudu ühiskonnad säilitavad, mäletavad ja isegi

²⁵ Marginaalsuse ja tuuma mõtestamise suhtelisus tuleb hästi esile ajakirja *American Historical Review* artiklites.

taasloovad minevikku. Selleks, et uurijad saaksid kõnelda rahvalaulest, vanasõnadest, rahvajuttudest, -rõivastest või -arhitektuurist, peab ühiskond neid selleks pidama. Seega lähenevad ühiskondlik traditsionaliseerumisprotsess ja akadeemilised kultuuriotsingud teineteisele, jättes ekslikult mulje, et rahvaluule ise ongi eriala, mis on justkui viimast hetke oodates õrrele istuma jäänud. Kuid see pilt on ähmane. Nagu teised sotsiaal- ja humanitaaralad, vaatab ka rahvaluuleteadus tagasi sellele, mis on tehtud ja öeldud ega suuda enamasti kuigi edukalt tulevikku ennustada. Oma tähelepanekute mudeliteks, hüpoteesideks ja tulevikustsenaariumideks vormimine võib olla heuristiliselt väärtuslik, kuid mitte ilmtingimata vajalik. Selles mõttes kuulub folkloristika nende erialade hulka, mis on deskriptiivsed ja tõlgendavad, mitte preskriptiivsed ja ennustavad.²⁶ Nende erialade funktsioon võib olla muutumas, ja kui see nii on, siis ajaloolaste, keeleteadlaste, antropoloogide ja kirjandusteadlaste huvi meie temaatika vastu üksnes tugevdab folkloristika positsiooni. Rahvaluuleteadlased, kelle teadmised oma erialast on põhjalikumad kui mis tahes teiste erialade uurijatel, suudavad sõnastada uurimisteemasid, mis peegeldavad nende teadmisi ja samal ajal seostavad nende huvid laiemate intellektuaalsete küsimustega. Kui uurimisliigid ongi praegu mõnevõrra hajusad, kui nende piirid ristuvad ja teemad, mida nad hõlmavad, on alles hiljuti omaks võetud, ei tähenda see veel nende muutumist ähmasteks ideedeks, kus puudub kord, keel ja ajalugu, mida need nimetused endas kannavad.

Lõpetuseks teen kõrvalepõike folkloristikast folkloori ja lõpetan hassiidi mõistujutuga:

Rabi Zusja sõnas: "Tulevases maailmas ei küsita minult: "Miks sa polnud Mooses?" Minult küsitakse hoopis: "Miks sa ei olnud Zusja?""
(Buber 1947: 251).²⁷

²⁶ Sotsiaal- ja humanitaarteaduste teaduslikkuse kohta leidub hulgaliselt kirjandust. Ettekujutuse sellest teemast saab Ernest Nageli tööst (1961: 447–606).

²⁷ Selle raamatu heebreakeelses väljaandes (1957: 481) märgib Martin Buber, et ta kuulis selle loo Yehudah'lt. Annapoli Zusja (surn 1800) oli hassiidi jutlustaja, kelle jutlused ja ütused toimetati raamatuks pealkirjaga *Menorat Zahav* (1902) (vt Rabinowicz 1996: 563–564).

Märkus

Artikkel põhineb ettekandel pealkirjaga “Kuidas süüdistada teisi aina sügavamale iseene kaevatud auku langemises”, mis tuli ettekandmisele Ameerika Folkloori Seltsi aastakoosolekul 1996. aasta oktoobris Pittsburghis. Avaldan tänu Ilana Harlow’le selle eest, et ta kutsus mind osalema mõiste ‘folkloor’ loomise teemalises ümarlauas, ja käesoleva artikli ulatusliku toimetamise eest. Tänan ka Jane Becki ja Regina Bendixit, kes andsid mulle võimaluse tutvuda nende veel avaldamata artiklite käsikirjadega täiel teadmisel minu kriitilisest suhtumisest nende seisukohtadesse, ja Robert St. George’i abi eest kirjanduse leidmisel.

Tõlkinud Kait Tamm

Kirjandus

- Abrahams, Roger D. 1988. *Rough Sincerities: William Wells Newell and the Discovery of Folklore in the Late-19th Century America*. Becker, Jane S. & Franco, Barbara (toim). *Folk Roots, New Roots: Folklore in American Life*. Lexington (Massachusetts): Museum of Our National Heritage, lk 61–76.
- Alver, Brynjulf 1989. *Folklore and National Identity*. Kvideland, Reimund & Sehmsdorf, Henning K. & Simpson, Elizabeth (toim). *Nordic Folklore: Recent Studies*. Bloomington: Indiana University Press, lk 12–20.
- Anderson, Benedict 1991. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Parandatud väljaanne. London: Verso.
- Armstrong, Nancy 1992. *Emily’s Ghost: The Cultural Politics of Victorian Fiction, Folklore, and Photography*. *Novel* 25, lk 245–267.
- Augé, Marc 1995. *Non-places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. London: Verso.
- Baker, Ronald L. 1971. Folklore Courses and Programs in American Colleges and Universities. *Journal of American Folklore* 84, lk 221–229.
- Baker, Ronald L. 1986. Folklore and Folklife Studies in American and Canadian Colleges and Universities. *Journal of American Folklore* 99, lk 50–74.
- Bakhtin, Mikhail (= Bahtin, Mihhail) 1968. *Rabelais and His World*. Cambridge (Massachusetts): MIT Press.
- Baron, Robert & Spitzer, Nicholas R. (toim) 1992. *Public Folklore*. Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press.
- Bascom, William R. 1953. Folklore and Anthropology. *Journal of American Folklore* 66, lk 283–290.

- Bascom, William R. 1955. Verbal Art. *Journal of American Folklore* 68, lk 245–252.
- Basgöz, İlhan 1972. Folklore Studies and Nationalism in Turkey. *Journal of the Folklore Institute* 9, lk 162–176.
- Bayard, Samuel P. 1953. The Materials of Folklore. *Journal of American Folklore* 66, lk 1–17.
- Beck, Jane C. 1997. Taking Stock: 1996 American Folklore Society Presidential Address. *Journal of American Folklore* 110, lk 123–139.
- Bell, Michael 1973. William Wells Newell and the Foundation of American Folklore Scholarship. *Journal of the Folklore Institute* 10, lk 7–21.
- Bell, Michael, s.d. William Newell. Avaldamata käsikiri.
- Ben-Amos, Dan 1973. A History of Folklore Studies – Why Do We Need It? *Journal of the Folklore Institute* 10, lk 114–124.
- Ben-Amos, Dan 1983. The Idea of Folklore: An Essay. Sanua, Victor D. (toim). *Fields of Offerings: Studies in Honor of Raphael Patai*. Rutherford (New Jersey): Fairleigh Dickinson University Press, lk 57–64.
- Ben-Amos, Dan 1984. The Seven Strands of Tradition: Varieties in Its Meaning in American Folklore Studies. *Journal of Folklore Research* 21, lk 97–131.
- Bendix, Regina 1998. Of Names, Professional Identities, and Disciplinary Futures. *Journal of American Folklore* 111: 441, lk 235–246.
- Bloch, Marc Leopold Benjamin 1931. *Les caractères originaux de l'histoire nuvale française*. Oslo: A. Aschehoug.
- Boggs, Ralph Steel 1940. Folklore in University Curricula in the United States. *Southern Folklore Quarterly* 4, lk 93–109.
- Boggs, Ralph Steel 1945. The Development of Folklore in a University. Coffman, George R. (toim). *Studies in Language and Literature*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, lk 106–111.
- Botkin, Benjamin A. 1939. WPA and Folklore Research: Bread and Song. *Southern Folklore Quarterly* 3, lk 7–14.
- Bourne, Henry 1977 [1725]. *Antiquitates Vulgares: The Antiquities of the Common People*. New York: Arno Press.
- Briggs, Charles & Shuman, Amy (toim) 1993. *Theorizing Folklore: Toward New Perspectives on the Politics of Culture*. *Western Folklore* 52: 2–4 (eriväljaanne).
- Bronner, Simon J. 1986. *American Folklore Studies: An Intellectual History*. Lawrence (Kansas): University Press of Kansas.
- Browne, Thomas 1646. *Pseudodoxia Epidemica: Enquiries into Vulgar and Common Errors*. London: Edward Dod.
- Buber, Martin 1947. *Tales of Hasidim: Early Masters*. New York: Schocken.
- Buber, Martin 1957. *Or ha-ganuz: sippurei hasidim* [Varjatud valgus: Hassiidi jutud]. Tel Aviv: Schocken.
- Butler, Samuel 1967. *Hudibras*. Oxford: Clarendon Press.
- Camp, Charles (toim) 1989. *Time and Temperature: A Centennial Publication of the American Folklore Society*. Washington, D.C.: American Folklore Society.

- Cantwell, Robert 1996. *When We Were Good: The Folk Revival*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.
- Chambers, J. K. & Trudgill, Peter 1980. *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clark, Katerina & Holquist, Michael 1984. *Mikhail Bakhtin*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.
- Clements, William M. (toim) 1988. *100 Years of American Folklore Studies: A Conceptual History*. Washington, D.C.: American Folklore Society.
- Cocchiara, Giuseppe 1981 [1952]. *The History of Folklore in Europe*. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues.
- Cunningham, John. 1766. *Poems, Chiefly Pastoral*. London: T. Slack.
- Davis, Natalie Zemon 1992. Toward Mixtures and Margins. *The American Historical Review* 97, lk 1409–1416.
- Dorson, Richard M. 1950. The Growth of Folklore Courses. *Journal of American Folklore* 63, lk 345–359.
- Dorson, Richard M. 1961. Folklore Studies in England. *Journal of American Folklore* 74, lk 6–16.
- Dorson, Richard M. 1962. Folklore and the National Defense Education Act. *Journal of American Folklore* 75, lk 160–164.
- Dorson, Richard M. 1965. Folklore and Folklife Studies in Great Britain and Ireland: Introduction. *Journal of the Folklore Institute* 2, lk 239–243.
- Dorson, Richard M. 1968. *The British Folklorists: A History*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dorson, Richard M. 1972a. The Academic Future of Folklore. *Journal of American Folklore Supplement*, lk 104–125.
- Dorson, Richard M. 1972b. *Folklore: Selected Essays*. Bloomington: Indiana University Press.
- Dorson, Richard M. (toim) 1972c. *Folklore and Folklife: An Introduction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dorson, Richard M. et al. 1970. The Ditchley Park Conference Resolution. *Journal of the Folklore Institute* 7, lk 95–97.
- Dow, James R. & Lixfeld, Hannjost (tlk ja toim) 1994. *The Nazification of an Academic Discipline: Folklore in the Third Reich*. Bloomington: Indiana University Press.
- Dow, James R. & Lixfeld, Hannjost (toim) 1986. *German Volkskunde: A Decade of Theoretical Confrontation, Debate, and Reorientation (1967–1977)*. Bloomington: Indiana University Press.
- Dow, James R. & Lixfeld, Hannjost 1991. National Socialistic Folklore and Overcoming the Past in the Federal Republic in Germany. *Asian Folklore Studies* 50, lk 117–154.
- Dow, James R. (toim) 1991. *Folklore, Politics and Nationalism*. Asian Folklore Studies 50 (eriväljaanne).
- Dundes, Alan 1977. Who Are the Folk? Bascom, William R. (toim). *Frontiers of Folklore*. Boulder (Colorado): Westview Press, lk 17–35.

- Elsner, John, & Roger, Cardinal (toim) 1994. *The Cultures of Collecting*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.
- Feintuch, Burt (toim) 1988. *The Conservation of Culture: Folklorists and the Public Sector*. Lexington: University Press of Kentucky.
- Finnegan, Ruth H. 1970. *Oral Literature in Africa*. London: Clarendon Press.
- Fischer, David Hackett 1989. *Albion's Seed: Four British Folkways in America*. New York: Oxford University Press.
- Fox, Cyril. 1943 [1931]. *The Personality of Britain*, Cardiff: National Museum of Wales and the Press Board of the University of Wales.
- Francis, W. Nelson 1983. *Dialectology*. New York: Longman.
- Gayton, A. H. (toim) 1947. Folklore Research in North America: Plan of Work and Summary Reports. *Journal of American Folklore* 60, lk 350–416.
- Georges, Robert A. (toim) 1991. Taking Stock: Current Problems and Future: Prospects in American Folklore Studies. *Western Folklore* 50 (eriväljaanne), lk 1–126.
- Gilfillan, George (toim) 1854. *The Poetical Works of Beattie, Blair, and Falconer*. Edinburgh: James Nichol.
- Gills, John R. (toim) 1994. *Commemorations. The Politics of National Identity*. Princeton (New Jersey): Princeton University Press.
- Glassie, Henry 1995. Tradition. *Journal of American Folklore* 108, lk 395–412.
- Goldberg, Harriet 1984. Romance, Folklore, Literature, and Cultural Identity. *Romance Philology* 38, lk 41–53.
- Goldberg, Harriet 1993. The Judeo-Spanish Proverb and Its Narrative Context. *Publications of the Modern Language Association* 108, lk 106–120.
- Goldsmith, Oliver 1884. *Poems, Plays, and Essays*. New York: Thomas Y. Crowell.
- Goodwin, Marjorie Harness 1997. Children's Linguistic and Social Worlds. *Anthropology Newsletter* 38: 4, lk 1, 4–5.
- Gross Bressler, Sandra 1995. *Culture and Politics: A Legislative Chronicle of the American Folklife Preservation Act*. Doktoriväitekiri. University of Pennsylvania.
- Halpert, Herbert 1958. Folklore: Breadth versus Depth. *Journal of American Folklore* 71, lk 97–103.
- Hand, Wayland D. 1960. American Folklore after Seventy Years: Survey and Prospects. *Journal of American Folklore* 73, lk 1–11.
- Handler, Richard & Linnekin, Jocelyn 1984. Tradition, Genuine or Spurious. *Journal of American Folklore* 97, lk 273–290.
- Herskovits, Melville J. 1946. Folklore after a Hundred Years: A Problem in Redefinition. *Journal of American Folklore* 59, lk 89–100.
- Herzfeld, Michael 1982. *Ours Once More: Folklore, Ideology, and the Making of Modern Greece*. Austin: University of Texas Press.
- Hirsch, Jerrold 1987. Folklore in the Making: B. A. Botkin. *Journal of American Folklore* 100, lk 3–38.

- Hirsch, Jerrold 1988. Cultural Pluralism and Applied Folklore: The New Deal Precedent. Feintuch, Burt (toim) *The Conservation of Culture: Folklorists and the Public Sector*. Lexington: University Press of Kentucky, lk 46–67.
- Hirsch, Jerrold 1996. My Harvard Accent and 'Indifference': Notes toward the Biography of B. A. Botkin. *Journal of American Folklore* 109, lk 308–319.
- Hobsbawm, Eric & Ranger, Terence (toim) 1983. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hutchinson, John 1987. *The Dynamics of Cultural Nationalism: The Gaelic Revival and the Creation of the Irish Nation State*. London: Allen and Unwin.
- Ingpen, Roger & Peck, Walter E. (toim) 1927. *The Complete Works of Percy Bysshe Shelley*. New York: Scribner and Sons.
- JAF 1945 = *Journal of American Folklore*. Folklore News: American Folklore Society Admitted to Constituency in American Council of Learned Societies. *Journal of American Folklore* 58, lk 158.
- JAF 1946 = *Journal of American Folklore*. Conference on the Character and State of Studies in Folklore. *Journal of American Folklore* 59, lk 495–527.
- Jones, Michael Owen & Moore, Michael Dane & Snyder, Richard Christopher (toim) 1988. *Inside Organizations: Understanding the Human Dimension*. Newbury Park (California): Sage.
- Kamenetsky, Christa 1972. Folklore as a Political Tool in Nazi Germany. *Journal of American Folklore* 85, lk 221–236.
- Kammen, Michael 1991. *Mystic Chords of Memory: The Transformation of Tradition in American Culture*. New York: Knopf.
- Kapferer, Bruce 1988. *Legends of People, Myths of State*. Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press.
- Kelley, Robin D. G. 1992. Notes on Deconstructing The Folk. *The American Historical Review* 97, lk 1400–1408.
- Kirshenblatt-Gimblett, Barbara 1988. Mistaken Dichotomies. *Journal of American Folklore* 101, lk 140–155.
- Kirshenblatt-Gimblett, Barbara 1996. Topic-Drift: Negotiating the Gap between the Field and Our Name. *Journal of Folklore Research* 33, lk 245–254.
- Knight, William (toim) 1885. *The Poetical Works of William Wordsworth*. Edinburgh: William Patterson.
- Kuhn, Thomas S. 1962. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lapierre, Nicole 1995. *Changer de nom*. Paris: Stock.
- Lears, T. J. Jackson 1992. Making Fun of Popular Culture. *The American Historical Review* 97, lk 1417–1426.
- Legros, Elisée 1962. *Sur les noms et les tendances du folklore*. Collection d'études, 1. Liège, France: Editions du Musée Wallon.
- Levine, Lawrence W. 1992. The Folklore of Industrial Society: Popular Culture and Its Audience. *The American Historical Review* 97, lk 1369–1399.

- Levine, Philippa 1986. *The Amateur and the Professional: Antiquarians, Historians and Archaeologists in Victorian England, 1838–1886*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lixfeld, Hannjost 1994. *Folklore and Fascism: The Reich Institute for German Volkskunde*. Bloomington: Indiana University Press.
- Mangione, Jerre 1972. *The Dream and the Deal: The Federal Writers Project 1935–1943*. Boston: Little, Brown & Co.
- McDonald, Barry 1997. Tradition as Personal Relationship. *Journal of American Folklore* 110, lk 47–67.
- McNeil, William K. 1980. *A History of American Folklore Scholarship Before 1908*. Doktoriväitekiiri. Indiana University at Bloomington.
- Merriam Webster's Encyclopaedia of Literature* 1995. Springfield: Merriam-Webster.
- Nagel, Ernest 1961. *The Structure of Science: Problems in the Logic of Scientific Explanation*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Newell, William Wells 1888. On the Field and Work of a Journal of American Folk-Lore. *Journal of American Folklore* 1: 1, lk 3–7.
- Newell, William Wells 1898. Review of *Notes on the Folk-Lore of the Fjort (French Congo)*, by R. E. Dennet. *Journal of American Folklore* 11, lk 302–304.
- Nisbet, Robert 1971. *The Degradation of the Academic Dogma: The University in America, 1945–1970*. New York: Basic Books.
- Oizumi, Akio & Miki, Kunihiko 1991. *A Complete Concordance to the Works of Geoffrey Chaucer* 1–7. New York: Olms-Weidmann.
- Olender, Maurice 1992. *The Languages of Paradise: Race, Religion, and Philology in the Nineteenth Century*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.
- Paredes, Américo & Bauman, Richard (toim) 1972. *Toward New Perspectives in Folklore*. Austin: University of Texas Press.
- Peate, Iorwerth C. 1940. *The Welsh House: A Study in Folk Culture*. London: The Society of the Lymmradorin.
- Penkower, Monty Noam 1977. *The Federal Writers' Project: A Study in Government Patronage of the Arts*. Urbana: University of Illinois Press.
- Pomian, Krzysztof 1987. *Collectionneurs, amateurs et curieux: Paris, Venise XVI–XVIII siècle*. Paris: Gallimard.
- Pratt, Mary Louise 1977. *Toward a Speech Act Theory of Literary Discourse*. Bloomington: Indiana University Press.
- Rabinowicz, Tzvi M. 1996. *The Encyclopedia of Hasidism*. Northvale (New Jersey): Jason Aronson.
- Raglan, FitzRoy Richard Somerset, lord (4th Baron) 1936. *The Hero: A Study in Tradition, Myth and Drama*. London: Methuen.
- Raglan, FitzRoy Richard Somerset, lord (4th Baron) 1946. The Scope of Folklore. *Folk-Lore* 52, lk 98–105.

- Readings, Bill 1996. *The University in Ruins*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.
- Riehl, Wilhelm Heinrich 1958 [1859]. *Die Volkskunde als Wissenschaft*. Lutz, Gerhard (toim). *Volkskunde: Ein Handbuch zur Geschichte ihrer Probleme*. Berlin: Erich Schmidt, lk 205–229.
- Rumford, Beatrix T. 1980. Uncommon Art of the Common People: A Review of Trends in the Collecting and Exhibiting of American Folk Art. Quimby, Ian M. G. & Swank, Scott T. (toim). *Perspectives on American Folk Art*. New York: Norton, lk 13–53.
- Samuelson, Sue 1983. *Twenty Years of the Department of Folklore and Folklife at the University of Pennsylvania: A Dissertation Profile 1962–1982*. Occasional Publications in Folklore and Folklife 1. Philadelphia: Department of Folklore and Folklife, University of Pennsylvania.
- Schulze, Fritz Willy 1949. *Folklore: Zur Ableitung der Vorgeschichte einer Wissenschaftsbezeichnung*. Hallische Monographien 10. Halle: Max Niemeyer.
- Scott, Walter 1900. *The Complete Poetical Works of Scott*. Boston: Houghton & Mifflin.
- Seizer, Susan 1997. Jokes, Gender, and Discursive Distance on the Tamil Popular Stage. *American Ethnologist* 24, lk 62–90.
- Shils, Edward 1981. *Tradition*. London: Faber and Faber.
- Simpson, Georgiana R. 1921. *Herder's Conception of "Das Volk"*. Chicago: University of Chicago Press.
- Smith, Barbara Herrnstein 1978. *On the Margins of Discourse: The Relation of Literature to Language*. Chicago: University of Chicago Press.
- Snyder, Louis L. 1959. Nationalistic Aspects of the Grimm Brothers' Fairy Tales. *Journal of Social Psychology* 23, lk 209–223.
- Stagl, Justin 1995. *A History of Curiosity: The Theory of Travel 1550–1800*. Studies in Anthropology and History 13. New York: Hardwood.
- Stein, Mary Beth 1987. Coming to Terms with the Past: The Depiction of Volkskunde in the Third Reich since 1945. *Journal of Folklore Research* 24, lk 157–186.
- Stekert, Ellen J. (toim) 1972. Annual Report of the American Folklore Society. *Journal of American Folklore*, lisa.
- Sternberg, Thomas 1851. *The Dialect and Folk-Lore of Northamptonshire*. London: John Russell Smith.
- Stewart, Susan 1991. *Crimes of Writing: Problems in the Containment of Representation*. New York: Oxford University Press.
- Stocking, George W. 1996. *Volksgeist as Method and Ethic: Essays in Boasian Ethnography and the German Anthropological Tradition*. *History of Anthropology* 8. Madison: University of Wisconsin Press.
- Sumner, William Graham 1906. *Folkways: A Study off Sociological Importance of Usages, Manners, Customs, Mores, and Morals*. Boston: Ginn and Company.
- Sweterlitsch, Dick (toim) 1971. *Papers on Applied Folklore. Bibliographic and Special Series* 8. Bloomington (Indiana): Folklore Forum.

- Taylor, Archer 1931. *The Proverb*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.
- Taylor, Archer 1952. The Place of Folklore. *Publications of the Modern Language Association of America* 67, lk 59–66.
- Thayer, Lee 1967. *Communication: Concepts and Perspectives*. Washington, D.C.: Spartan Books.
- The Poetical Works 1853. *The Poetical Works of Rogers, Campbell, J. Montgomery, Lamb and Kirke White: Complete in One Volume*. Philadelphia: Lippincott, Grambo and Company.
- Thompson, Stith 1940. Folklore and Literature. *Publications of the Modern Language Association of America* 55, lk 866–874.
- Thompson, Stith (toim) 1953. *Four Symposia on Folklore: Held at the Mid-Century International Folklore Conference Indiana University, July 21 – August 4, 1950*. Indiana University Publications Folklore Series 8. Bloomington: Indiana University Press.
- Utley, Francis Lee 1961. Folk Literature: An Operational Definition. *Journal of American Folklore* 74, lk 193–206.
- Vico, Giambattista 1984 [1948]. *The New Science of Giambattista Vico*. Ithaca (New York): Cornell University Press.
- Vlach, John Michael 1985. Holger Cahill as Folklorist. *Journal of American Folklore* 98, lk 131–147.
- Wilder, Amos N. 1974. An Experimental Journal for Biblical Criticism: An Introduction. *Semeia* 1, lk 1–16.
- Wilson, William A. 1976. *Folklore and Nationalism in Modern Finland*. Bloomington: Indiana University Press.
- Wright, Arthur Robinson 1931. *English Folklore*. New York: Jonathan Cape and Harrison Smith.
- Ziesel, Meshulam 1902. *Menorat Zahav*. Warsaw.
- Zumwalt, Rosemary Lévy 1988. *American Folklore Scholarship: A Dialogue of Dissent*. Bloomington: Indiana University Press.

Kommunikatsioon ja folkloor

Dan Ben-Amos

<http://www.folklore.ee/ri/pubte/ee/sator/sator9/>

ISBN 978-9949-490-30-1

Tartu 2012

Trükis ilmunud: Dan Ben-Amos. Kommunikatsioon ja folkloor.
SATOR 9.

Tartu 2009

Sarja toimetaja: Mare Kõiva

Toimetaja: Aado Lintrop

Keeletoimetaja: Asta Niinemets

Tõlkijad: Reet Hiiemäe, Kairika Kärсна, Maris Leponiemi,

Kait Tamm, Liisa Vesik

Konsultant: Anu Põldsam

Kaane kujundus: Andres Kuperjanov

Küljendus: Maris Kuperjanov

HTML: Diana Kahre

Sarjas Sator 2009. a ilmunud eestikeelset trükist toetas Eesti Kultuurkapital. Väljaanne on seotud sihtfinantseeritava temaga SF0030181s08.

E-raamatu valmimist toetas: EKRM04-29 Eesti keele, kultuuri ja folkloori kasutusvalade laiendamine ja tutvustamine elektroonilistel infokandjatel.

© 2012 EKM Teaduskirjastus & Eesti Folkloori Instituut
EKM FO rahvausundi ja meedia töörühm